პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა შეერთდით!

ბრძოლის ხმა

1935 წ. თებერვალი
პარიზი

№ 51

1935 — FEVRIER
Paris

ყოველთვიური ორგანო საქ. სოც.-დემ. მუშ. პარტ. ცენტრალური კომიტეტისა

«L' ECHO DE LA LUTTE» — Revue mensuelle duParti Social-Démocrate Ouvr. de Géorgie.

ნაციონალური ფრონტი

ქართველი პოლიტიკური ემიგრაციის დანაწილება, დაშლა და ერთიმეორეზე გადაკიდება დღეს უდაო ფაქტია. ამ რღვევის ასპარეზია ემიგრაციის ორი მთავარი ცენტრი—პარიზი და ბერლინი, საიდანაც ეს სენი ვრცელდება სხვა ადგილებში დაბინავებულ ქართველებზედაც. მათი საერთო რიცხვი არ აღემატება სამას კაცს, თითქმის ყველა განიცდის გაჭირებას, უსახსრობას, უმუშიერობას, ავათმყოფობას, ემიგრანტობის ყველა სიდუხჭირეს და ნაკლულევანებას. მათ ესაჭიროებათ ურთიერთის დახმარება, ხელის შეწყობა, მეგობრობა და ამხანაგობა, საერთო ძალღონით და თანაგრძნობით ცხოვრების მძიმე უღლის მსუბუქათ გატანა. ნამდვილათ კი ხდება სწორეთ უკულმა. ეს ღარიბი საზოგადოება ამ უკანასკნელათ აღმოჩნდა იმდენათ მდიდარი რომ ბეჭდოს ათზე მეტი გამოცემა და ყველა ეს მიმართოს ერთიმეორის ლანძღვის და თრევისაკენ. სოკოსავით გამრავლდა ჯგუფები, ცალ-ცალკე დარაზმულნი და ურთიერთის წინააღმდეგ ბრძოლაში ჩაბმულნი. მთელ ამ ოპოზიციურ ლაშქარს აერთებს სიძულვილი ნაც. მთავრობის, ნაც. ცენტრის და სოც.-დემოკრატიული პარტიის, მთელი ჩვენი ანტიბოლშევიკური მებრძოლი აპარატების. მათი რუსულ-ქართული გამოცემანი თავიდან ბოლომდე სავსეა ამ ორგანოთა გაბიაბრუებით, მათი მეთაურთა გაბახებით, ყოველგვარი სიცრუით და გამოგონებით. მთელ ამ ჭუჭყს სისტემატიურათ ანთხევენ თავზე ემიგრანტებს, მათ ურევენ გზა-კვალს და რაზმავენ მოქიშპე ბანაკებათ. ეს სამარცხვინო ამბავი გრძელდება წლეებით. მწვავდება დღითი დღე და ახლა ღებულობს ხასიათს სიტყვიდან საქმეზე გადასვლის, საჯარო მუქარის, ანგარიშების გასწორების მაკედონური წესით.

რით აიხსნება ეს სავალალო მოვლენა? მტრის მუშაობით, გეპეუს გრძელი ხელებით? რასაკვირველია მტერი მუშაობს, ის ცდილობს ჩვენ დანგრევას, მაგრამ ეს რომ იყოს მთავარი მიზეზი, სალაპარაკოც ბევრი აღარ გვექნებოდა, ბოლშევიზმთან ერთათ ეს ვაჟბატონებიც დაიღუპებიან და მით საქართველოს პოლიტიკური ატმოსფერა გაიწმინდებოდა. მიზეზი ეს არ არის, ის თვითონ მიზეზის შედეგია. სენი უფრო ღრმაა, ის ძევს იდეიურ სფეროში და ხდება იარაღათ მტრის ხელში. საბჭოთა ხელისუფლება თავის პოლიტიკას ჩვენს მიმართ ამყარებს ჩვენს დაქსაქსულობაზე, ჩვენს იდეიურ მოუთანხმობლობაზე და მაშასადამე სათავე ჩვენი დასუსტების ეს უკანასკნელია. ეს სენი რომ მარტო ემიგრაციას სჭირდეს—ჩიტი ბდღვნათ არ ეღირებოდა. ის როგორც კი დაბრუნდება საქართველოში—გაჯანსაღდება. მაგრამ ეს იდეიური არევდარევა მოდის სწორეთ საქართველოდან, იქ დაიბადა ჯერ კიდევ ჩვენი დამოუკიდებლობის დროს და მიიღო გაუბედავი პრაქტიკული გამოხატულება. ხოლო მისი დასაბუთება, საჯაროთ წამოყენება და თავის დროშათ აღიარება მოხდა ემიგრაციაში; სამშობლოში ამ ჟამათ არ არის მისი გამოფენის ასპარეზი და ამიტომ ამ ნიადაგზე იქ სიჩუმეა. მაგრამ როგორც კი იქ მდგომარეობა შეიცვლება, ეს სენიც ამუშავდება, განხეთქილება იფეთქებს და ჩვენი ქვეყნისათვის საბედისწერო გახდება. შემიძლია ვთქვა, რომ ჩუმმა საშინაო ბრძოლამ გადასწყვიტა აჯანყების ბედი. ის მომავალშიაც დაგვამარცხებს, თუ აქედანვე მის წინააღმდეგ არ იქნა მიღებული გადამჭრელი ზომები, თუ არევ-დარევის სამოციქულოდან არ გაიმიჯნა ყველა სასიცოცხლო ძალები.

რა ქვია ამ მომაკვდინებელს სენს, საიდან მოდის და საითკენ მიდის?

—

საქართველოს რესპუბლიკა დაეცა არა შინაგანი მიზეზებით, არა რევოლიუციით, არამედ გარეშე ძალთა შემოსევით, ომით. ამ გარემოებამ ერთი დაკვრით მოსპო ყველა საშინაო საკითხები, ყველა სადაო ამოცანები და წინ წამოაყენა ერთათ ერთი, უდაო, საყოველთაოთ გასაგები და მისაღები მიზანი—აღდგენა დაკარგული თავისუფლების, ერის სუვერენიტეტის. ნაციონალური მომენტი გაბატონდა ყველა სხვა მომენტზე, ნაციის დაცვა დაისვა მოქმედების პირველ რიგში.

რაკი ასე საფუძვლიანათ შეიცვალა ერის მდგომარეობა, ცხადია უნდა შეცვლილიყო პოლიტიკურ პარტიათა ტაქტიკაც და ის ახალ გარემოებას შეწყობოდა. ერის დარაზმვა თავდაცვის ხაზზე სავალდებულო გახდა. ეს ამოცანა არ არის წმინდა ქართული მოვლენა, ის უდგას ყველა ერს, ყველა პარტიას ნაციონალური საფრთხის პერიოდში, საერთაშორისო ომის და შეხლა-შემოხლის მომენტებში. როგორ სჭრიან ამ საკითხს პრინციპიალურათ?

ერის დაცვის საჭიროება აღიარებულია ყველა მიმდინარეობის და დაჯგუფების მიერ, ეს მათი საერთო ნიადაგია. მაგრამ შემდეგ მოდის მათ შორის განსხვავება, რაიცა საბოლაოთ ყალიბდება ორი ფორმით: ერთნი აღიარებენ ერის დაცვას უპირობოთ, ყოველივე მიზეზების და მოსაზრებათა გარეშე, ხოლო მეორენი ერის დაცვას უკავშირებენ რეჟიმის საკითხს, შინაური წყობილების სიავ კარგეს. აქ ეროვნული იდეია გადაბმულია სოციალურ იდეასან, თავდაცვა გარეშე მტრისაგან თავდაცვასან შინაურ მტრისაგან. ერის უპირობოთ დაცვა უარყოფილია. საბოლაოთ, ამ ბანაკში პოლიტიკურ-სოციალური მომენტი იჭერს პირველ ადგილს, ხოლო ნაციონალური მეორეს, მის ხელქვეითს. ამ მიმდინარეობის აშკარა გამოხატულებაა დღეს კომუნიზმი, რომელიც უარყოფს ერის თავდაცვას კაპიტალისტურ წყობილებაში და მის პირობათ აყენებს საბჭოთა წყობილების შემოღებას. სოციალისტებს შორის ამ საგანზე დავაა, თუმცა პრაქტიკულათ, ერის რეალური საფრთხის წინაშე, ისინიც ყველა სხვა პარტიას ამოუდგენ გვერდში და ერის დაცვა უპირობოთ თავის დროშათ აღიარეს; ამის მაგალითია დიდი ომი.

აი ეს ძირითადი საკითხი დაისვა ჩვენს წინ საქართველოშივე, უცხოეთში გამომგზავრებამდე და გადავწყვიტეთ დადებითათ. მთავრობამ შეიტანა წინადადება დამფუძნებელ კრებაში მისი კოალიციურ ხაზზე გადაწყობის შესახებ. ბრძოლის გაგრძელება ყველა პოლიტიკური ძალების შეერთებით და ხელმძღვანელობით მთავრობის და დამფუძნებელი კრების ლოზუნგი გახდა. ეს არ იყო ჩვენ მიერ სახელდახელოთ გამოგონილი წინადადება, ნაციონალური მომენტის უცაბედათ პირველ რიგში გადატანა. ეს იყო ჩვენი აზრი მუდამ, თავიდანვე, ქართველი სოც.-დემოკრატიის გაჩენის დღიდან. აი რას ვსწერდით პირველ საპროგრამო წერილში ამ ორმოცი წლის წინეთ ამ საგანზე:

«ჩვენი თანამედროვე ცხოვრების სარჩული ეკონომიური წარმატებაა, რამაც დაბადა ეროვნული გაერთიანება და სოციალური დანაწილება. საქართველო ერთი განუყოფელი, საქართველო ორი, სიმდიდრე-სიღარიბის მიხედვით დაყოფილი. თუ პირველ კითხვაზე ვერთდებით, მეორეზე ვიყოფით, თუ შინაურ ცხოვრებაში ვიბრძვით, გარეშე მტრის წინააღმდეგ ერთათ ვდგებით. ეს არის არსებითი თვისება უმაღლესი განვითარების» *).

აქედან ცხადია, რომ ეროვნების დაცვას ჩვენ ვღებულობდით თავიდანვე უპირობოთ, დამოუკიდებლათ ერში არსებული წეს წყობილებისა. ჩვენ ვაღიარებდით, რომ მიუხედავათ სოციალური განხეთქილებისა, სიმდიდრე სიღარიბისა, გარეშე მტრის წინაშე უნდა შევერთდეთ და ერი, როგორც ბაზა ჩვენი არსებობისა, შეერთებული ძალღონით დავიცვათ. თვით ფორმა ერის დაცვისა დამოკიდებულია, რასაკვირველია, კონკრეტულ მდგომარეობაზე. ერის დაცვა ერთ შემთხვევაში შეიძლება სახელმწიფოს დაცვით, თუ დასაცავ ერს აქვს თავისი სახელმწიფო და დაეკარგა ან და მას ემუქრებიან გარეშე მტრები; მეორე შემთხვევაში, ერის დაცვა იქნება მისი კულტურის, მისი ენის, მისი მართველობის—მთელი მისი ნაციონალური თავისებურობის დაცვა, როცა მას თავისი სახელმწიფო არ აქვს და სხვის სახელმწიფოში მოემწყვდა. ერის არსებობის ყველა პირობებში ძირითადი პრინციპი რჩება უცვლელი—მისი დაცვა თავისთავათ, დამოუკიდებლათ სხვა ფაქტორებისა, როგორც იმ დიდი ღირებულების, რომლის ფარგალში ტრიალებს მთელი თანამედროვე ცხოვრება. ვისთვისაც ეს დედააზრი მისაღებია, მისი განხორციელება დეტალია, მიზან-შეწონილობის საქმეა.

აი ამ მოსაზრებიდან გამოვდიოდით, როცა ბათუმში ოპოზიციურ პარტიებს შევთავაზეთ მთავრობაში შემოსვლა და მით საგარეო საქმეების ნიადაგზე მტკიცე ერთობის დამყარება. მდგომარეობა იყო სავსებით ნათელი. დიდი სახელმწიფო თავს დაგვესხა და მოგვერია; ასეთი ამბავი ხშირათ ყოფილა ისტორიაში, როგორც ჩვენში, ისე სხვაგან. ჩვენი ამოცანა გახდა, ეს ფიზიკური დამარცხება არ გამხდარიყო სულიერ, მორალურ დამარცხებათ, ხალხს გული არ გატეხოდა და მტერს არ შერიგებოდა. დამფუძნებელმა კრებამ გადასწყვიტა ბრძოლის გაგრძელება და მთელი ერის ამ დროშის ქვეშ თავის მოყრა. ამოსარჩევი გახდა ორში ერთი: ან მთავრობის ბანაკი, ან მტრის, მესამე გამოსავალი არ შეიძლება ყოფილიყო და არც იყო, ხოლო მისი მაინც ძებნა ნიშნავდა მთავრობის ბანაკის დასუსტებას. ოპოზიცია ამ გაჭირების დროს იქნა მოწოდებული ამოუდგეს გვერდში ერის მთავარ ფაქტიურ და იურიდიულ ძალას—მთავრობას, როგორც ეს ჩაიდინეს სოციალისტებმა სხვაგან, საფრანგეთში ისინი გვერდში ამოუდგენ ბურჟუაზიულ ხელისუფლებას მტრის წინაშე, ხოლო გერმანიაში ხელი გაუწოდეს მეფესაც. ჩვენმა ოპოზიციამ ვერ გაიგო თუ არ გაიგო ეს მარტივი მდგომარეობა, არ მიიღო ჩვენი წინადადება და შეუდგა მესამე გამოსავალის ძებნას. ეს ილიუზია დაამსხვრია ხალხის სტიქიურ მოძრაობამ ერთობისაკენ, ერთი ფრონტის შედგენისაკენ. ამ მიმდინარეობას დაემორჩილა ყველა დაჯგუფება, გარდა ნაციონალ დემოკრატებისა, რომელთა შორის იწყება იდეიური და ტაქტიკური რყევა.

როგორც ხედავთ, მთავრობა დარჩა ერთფეროვანი არა მისი, არამედ ოპოზიციის მიზეზით. მაგრამ მიუხედავათ ამისა უცხოეთში დაბინავებისთანავე ის შეუდგა ფრონტის შექმნას, ნაციონალური ძალების თავის ირგვლივ შემოკრებას. ამ საკითხში ნაც.-დემოკრატები გაიყო სამათ: მცირე რიცხვი დგება საერთო ფრონტში უპირობოთ, უმრავლესობა განზე დგება და მას ებრძვის, ხოლო პატარა ჯგუფი დგება მათ შორის. აქეთაც და იქითაც მოტრიალე. აქ ჩაისახა ძირი ემიგრაციის არევის, აქ გაეღო კარი დამარღვეველ ელემენტებს. მოვლენილთ როგორც შიგნიდან, ისე გარედან. რით ამართლებდენ ფრონტიდან განდგომას? მხოლოდ ერთი მოსაზრებით: მთავრობისათვის მხარის დაჭერა მიუღებელია მათთვის არა იმიტომ, რომ ის არ იცავს ერს, არამედ იმიტომ რომ ის სოციალისტებისაგან შედგება, საშინაო საკითხებში განსაკუთრებითი პროგრამა აქვთ, ერთი სიტყვით არ არიან ნაციონალ-დემოკრატები და მაშასადამე საერთოც არაფერი აქვთ. ეს აზრი ამუშავდა თავიდანვე, ჯერ ვიწრო წრეში, შემდეგ გაფართოვდა, გაიშალა, დაბადა ახალი დაჯგუფებანი და ბოლოს დაშალა ემიგრაციის მთლიანობა.

ამნაირათ, ემიგრაციაში დაუპირდაპირდა ორი იდეიური მიმდინარეობა: ერის დაცვა ყოველივე პირობის გარეშე და ამ ნიადაგზე ყველა ძალების კონცენტრაცია. ერის დაცვა პირობების მიხედვით და მებრძოლი ძალების კონცენტრაციის უარის ყოფა. რა პირობებია? პირობები მრავალნაირია, იმის და მიხედვით თუ რომელი ჯგუფი ლაპარაკობს. უარის ყოფა დემოკრატიის, ხალხის სუვერენიტეტის, აგრარიული რეფორმის, სოციალური კანონმდებლობის, დამოუკიდებელი საქართველოს მთელი საშინაო საქმიანობის. ე. ი. ერის აღდგენის საკითხს უდგებიან არა ნაციონალურის, არამედ კლასიური და ჯგუფური თვალსაზრისით და ეძებენ წინასწარ გარანტიას მათი პროგრამის განხორციელების. «შეირყა ქართველი ერის მრავალსაუკუნიანი საფუძველი—საკუთრება, დაეცა საქართველოს ეკლესია. დაიქსაქსა ქართველი საომარი ძალა, და საქართველოს საკუთარ ეროვნულ დოვლათს საძირკველი გამოეცალა. სოც.-დემოკრატიულ პარტიამ გააგდო ხელიდან ძვირფასი ქართული ერთობის ჭურჭელი და საქართველოს დამოუკიდებლობას გავარდა ძირი», სწერს ფრონტის მომხრე ნაც.-დემ. ორგანოც კი («მამულიშვილი» № 4). ამ აზრს განსაკუთრებით უნერგავენ უცხოელთ; არ ყოფილა არც ერთი მათი გამოსვლა უცხო ენაზე, რომ არ უმტკიცებდენ მკითხველთ ერთ და იმავე აზრს: საქართველო დაღუპა «სოციალისტურ ექსპერიმენტმა» და მაშასადამე ნაც. მთავრობის დახმარება ერის საქმეში უარსაყოფია. ბრძოლის ისარი მიმართეს ჩვენს წინააღმდეგ და არა წინააღმდეგ მტერისა. ეს ასე ვთქვათ ყველა გამდგარი ჯგუფის საერთო პლატფორმაა. რეაქციონური იდეოლოგია, საქართველოში მიძინებული, უცხოეთში ამეტყველდა და თავდაცვის საკითხში ითვისებს ბოლშევიკურ შეხედულებას; ან ჩემი საქართველო ან სულ არა. ამიტომ მათი ბრძოლის მთავარი საგანია ამოგდება არა ბოლშევიზმის, არამედ მენშევიზმის, როგორც ახალი საქართველოსათვის მებრძოლის. რადგანაც მათ არ მოსწონთ ჩვენი სოციალური და პოლიტიკური პროგრამა, აღარ სურთ ჩვენთან ერთათ ერის სუვერენიტეტის აღდგენა, ჩვენთან ერთათ მტრის წინაშე ერთათ წარდგომა.

ეს დოქტრინა ამუშავდა სხვადასხვა სახით: დიპლომატიურათ, ლიტერატურულათ, მიტინგურათ, მიეთ-მოეთურათ და სხ. ეს «დიპლომატიური» საქმიანობა მხოლოდ ერთი გეზისაა, ერთი შინაარსისაა, რასაც არავითარი კავშირი არ აქვს მართლა დიპლომატიასან. ისინი უმტკიცებენ უცხო მთავრობათა ემისარებს მხოლოდ ერთს: საქართველოს ნაც. მთავრობა ქართველ ერს არ წარმოადგენს და მას არ ენდოთო. ამის საბუთები მრავალი გვაქვს. მოვიხსენიებთ მხოლოდ ერთს, რომელიც უკვე გამოცხადდა საჯაროთ და რაც არავის უარუყვია. ანტიფრონტული მიმართულების მთავარი მედროშე იყო და არის ბ. სპ. კედია. ის ჩამოვიდა სამშობლოდან სტამბოლში საბჭოთა პასპორტით 1923 წ., ინახულა საფრანგეთის საელჩოს მდივანი და განუცხადა, რომ საქართველოს მთავრობა აღარ ყავს და ამიერიდან ჩემთან დაიჭირეთ საქმეო, რაიცა ფრანგმა მაშინვე აცნობა ჩვენი მთავრობის წარმომადგენელს იქ კ. გვარჯალაძეს (იხ. «ბრძ. ხმა» № 41, ივლისი 1934 წ.). ე. ი. ქართველ ნაც.-დემოკრ. პარტიის ლიდერმა მოიმოქმედა გაუგონარი ამბავი, ზურგში ჩასცა მახვილი დამფ. კრების მიერ ნდობით მოსილ მთავრობას, რომელიც იმ დროს სწორეთ დიდ კამპანიას აწარმოებდა ბოლშევიკების საოკუპაციო ძალის წინააღმდეგ. ძნელი დასაჯერებელია ეს მძიმე დანაშაულობა ბ. კედიას თავისი ინიციატივით ჩაედინოს. მან უეჭველია საქართველოდან მოიტანა თავის პარტიულ მანდატთან ერთათ პარტიული დირექტივაც. ავტორნი მთავრობის წინააღმდეგ დაპირდაპირებისა უეჭველია იმყოფებიან საქართველოშიაც. ეს კიდევაც განუცხადა კედიამ თავის პარტიულ ბიუროს, რომელიც იყო უკმაყოფილო მისი სეპარატიული ნაბიჯებით. ის აცხადებს რომ «პარტიული მასა და მებრძოლი ეროვნული ელემენტები როგორც აქ, ემიგრაციაში, ისე საქართველოში მის გარეშემო არიან შემოკრებილიო» («მამულიშვილი» № 4, 1929 წ.). ემიგრაციაზე რა მოგახსენოთ, ეს არც იმდენათ საინტერესოა, მაგრამ საქართველოში რომ ნაც.-დემ. ერთი წყება, და არა ყველა, ანტიფრონტულათ არის განწყობილი—ამის საბუთები ჩვენ სხვაც გვაქვს. და სწორეთ ეს არის მთავარი სენი ჩვენი ბრძოლისა.

როგორც დიპლომატიურ სფეროში მათ პირველათ აგვიტეხეს კინკლაობა, ისე მწერლობაშიაც მათ პირველათ აგვიტეხეს შფოთი და გამართეს საშინაო ბრძოლა. პირველი პარტიული ორგანო, რომელიც საფრანგეთში გამოვიდა ეკუთვნით მათ სახელწოდებით «სამშობლოსათვის» და მიმართეს ჩვენ წინააღმდეგ (1925 წ. მაისი). ეს იყო იმდენათ ახალი ამბავი, მოულოდნელი და დაუმსახურებელი, რომ შემდეგ გამოსულმა სოც.-დემ. «ბრძოლამ» გამოსთქვა თავისი განცვიფრება და აღშფოთება შემდეგი სიტყვებით: «მოხდა ის რაც არ უნდა მომხდარიყო. ბ. კედიაასათიანმა სრულიად მოულოდნელათ გამოსცეს თავისი ორგანო «სამშობლოსათვის» და ის სავსებით მიმართეს წინააღმდეგ არა ბოლშევიკური მტარვალობისა, არამედ სოც.-დემ. პარტიისა. ისინი ღმობიერათ ეპყრობიან ვეშაპელსაც კი, მას ხუთიოდე სტრიქონი უძღვნეს, სამაგიეროთ იერიში მიიტანეს იმათზე ვისაც მუდამ ებრძვიან ბოლშევიკები, რენეგატები და მათი ამყოლ-დამყოლნი. ამით მათ საჯაროთ გაარღვიეს ერთი ეროვნული და ინტერპარტიული ფრონტი და გვერდში ამოუდგენ საქართველოს მოსისხლე მტერთ» და სხ. («ბრძოლა» № 1, ივლისი 1925 წ.). ეს აღშფოთება ახლა გვარიან გულუბრყვილოთ გამოიყურება, ის კარგახანია აღარავის უკვირს და თუ მაინც მოვიყვანეთ აქ მხოლოდ იმიტომ რომ გვეჩვენება შინაური ბრძოლის დამწყებნი და ინიციატორნი. ერთხელ ამ მიმართულებით აღებული ხაზი გაფართოვდა, გაღრმავდა და მას გაყვა ისეთი ჯგუფებიც კი, რომელნიც მას წინეთ არ ემხრობოდენ. ნაც. დემ. პარტიული ბიურო აქვეყნებს მიმართვას თავის ამხანაგებისადმი სადაც სწერია: «ეს ეგრეთ წოდებული ეროვნული ფრონტი არის უკვე სავსებით მენშევიკური კამარილია და მას არავითარი საერთო არ აქვს იმ მებრძოლ ეროვნულ ფრონტთან რომელიც წარმოშვა მებრძოლ საქართველოს სინამდვილემ და სადაც მთავარ როლს თამაშობდენ ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია და მისი მიმდევარი ეროვნული ძალები» («სამშობლო» № 1, 1929 წ.). ასეთი ახალი ძალის გაჩენა ნაც. თვალსაზრისით იქნებოდა დიდათ სასარგებლო მოვლენა, რომ ეს სიმართლეს შეიცავდეს. მაგრამ ამის საბუთი არ გამოჩდა არც აქ, უცხოეთში, არც იქ სამშობლოში. ამიტომ იმავე ორგანოს გამოცხადება რომ მენშევიზმი საქართველოში მოისპო და ბურთი და მოედანი ჩვენ დაგვრჩაო (№ 3-4) უბრალო თავის ქებაა. ნატვრაა და არა რეალობა. ნაც. მთავრობა ეყრდნობა რეალურათ არსებულ მომუშავე ძალებს, რა პარტიისაც უნდა იყოს იგი და არა რეკლამებს. ასეთი ლიტერატურა გამომხატველია მხოლოდ პარტიული სულისკვეთების, მისი მიმართულების და გეზის. ვინაიდან ამ მიმდინარეობის მეთაურნი ფრონტს პრინციპიალურათ უარს არ ყოფდენ, ზოგი მათგანი შემოვიდენ ფრონტში. მაგრამ მათ მიმდევართა შორის დაიწყო რყევა სრულიად საბუთიანათ. თუ მენშევიზმი მოკვდა და მთავარ ძალას ნაც.-დემოკრატია წარმოადგენს, კვდართან ბლოკი რა მისაღებია, რა სასარგებლოა. ამით აიხსნება მეთაურთა რყევა, ხან შემოსვლა ფრონტში, ხან გასვლა, ხან ჩვენთან, ხან ჩვენ წინააღმდეგ, ხან კიდევ ორივე ერთათ.

ბრძოლა პარტიათა შორის, ბრძოლა მენშევიკური ძალების მოსასპობათ სრულიად არ შეესაბამება ერის ინტერესებს და გამოდის მხოლოდ პარტიული ინტერესებიდან, ჯგუფური მოსაზრებიდან. რაკი ესენი პირველ რიგში აყენებენ რეჟიმის საკითხს, ცხადია ამით თავის მთავარ მიზნათ ისახავენ ხელისუფლების ხელში ჩაგდებას და ამ მხრით უდგებიან კოალიციას და ნაციის დაცვის საკითხსაც. თავის თავათ მართველობის დაპატრონებაზე ფიქრი საზრახისი არ არის. ეს მიზანია ყველა პარტიის. მიუღებელია მხოლოდ ამ მიზნის ნაციონალურ მომენტზე მაღლა დაყენება და ფრონტის საკითხის მისთვის დამორჩილება. დასაძრახისია ბრძოლა ტყეში გავარდნილი დათვის ტყავის გაყოფისათვის. «სამშობლოს» სულის ჩამდგმელნი განაგრძობენ დავას თავისუფალი საქართველოს კანონმდებლობაზე და აცხადებენ «ბოროტი ექსპერიმენტების ხანა უნდა დამთავრდეს», რაიცა თურმე მოხდება მაშინ როცა თვითონ «სახელმწიფოებრივი ცხოვრების სადავეებს აიღებენ ხელში» (იქ.). ვთქვათ რომ საქართველოს არც პოლიტიკური, არც სოციალური შემოქმედება აღსადგენი აღარ არის და უნდა დავბრუნდეთ უკან, ძველი კარგი დროისაკენ, მაგრამ რა კავშირი აქვს ამ პარტიულ თავმომწონეობას ჩვენს მთავარ საკითხთან. ჯერ აღსადგენია საქართველო, რომლის შემდეგ არის შესაძლებელი «სახელმწიფოს სადავეების ხელში აღება». ჯერ დათვი უნდა მოიკლას და შემდეგ მისი ტყავი გაიყოს. ჩვენ კი უარს გვეუბნებიან აღდგენის საქმეში დახმარებაზე, იმიტომ რომ მათი მიზანია ხელისუფლების ხელში ჩაგდება! ერთი სიტყვით ჩვენს გამარჯობაზე—წისქვილში მივდივარო, გვიპასუხებენ. რაკი მათ აწუხებს განსაკუთრებით შინაური საკითხი, ხელისუფლების დაპატრონება და ამ ხაზზე მთავარ კონკურენტს ხედავენ მენშევიკებში, ცხადია ამ მოქიშპის გაქრობა, მისთვის გავლენის და ძალის დაკარგვა ხდება მთავარ ტაქტიკურ მოსაზრებათ. მაგრამ ვინაიდან ბრძოლა რომელიმე ანტიბოლშევიკურ ორგანიზაციასან ნიშნავს მტრის გამაგრებას, სამშობლოს განთავისუფლების დაგვიანებას, ნაციონალური ერთობის შეუძლებლობას, აშკარაა მათი მუშაობა კარგავს ნაციონალურ ხასიათს და რჩება წმინდა პარტიულ დოგმათ. მტრის წინაშე ერ-

---

*) იხ. ეკონომიური წარმატება და ეროვნობა, «მოამბე», 1894 წ.

თათ დგომა ხდება შეუძლებელი, აი ეს სენი ღრღნის დღეს ემიგრაციას და ხვალ გადაედება საქართველოსაც. თუ კი ამის შესაფერი პირობები დამყარდა.

არის ორი კონცეპცია: ჯერ ნაცია, შემდეგ რეჟიმი; ჯერ რეჟიმი, შემდეგ ნაცია; ჩვენია პირველი, მეორეა მემარჯვენეთა ჯგუფების. ე. ი. ჩვენ ვიზიარებთ ერის თვითგამორკვევას უპირობოთ, ისინი კი მას უყენებენ პოლიტიკურ და სოციალურ პირობებს. ეს აბრუნებს ბრძოლის მთელ პერსპექტივას და ამას გამდგარნი არც კი მალავენ. ისინი აცხადებენ რომ პირველ ყოვლისა დასანგრევია არა ბოლშევიზმი, არამედ ის ფაქტორი «რომელიც ბ. ჟორდანიას ირგვლივ დაგროვდა და საერთო ფრონტის სახელს იჩემებს. ამ მეთაურობასან ბრძოლა დღეს უფრო გაადვილებულია, ვიდრე ეს იყო ამ შვიდი-რვა წლის წინეთ, როდესაც მას პირველათ ბრძოლა გამოუცხადეთ», სწერს ბ. კედია თავის საპროგრამო წერილში («საქ. გუშაგი», № 1, 1932). ეს ნათელზე ნათელია. მტერი შიგნით არის, დასანგრევია ქართველი ერის მთავარი ანტი-ბოლშევიკური ძალა. აქედან გამომდინარეობს მათი ტაქტიკა: ბლოკი ყველა იმ ჯგუფებთან, რომელნიც «ჟორდანიას ფაქტორს» ებრძვის, ე. ი. შინაური ომის გაჩაღება. რისთვის? პროგრამისათვის პარტიის იდეოლოგიის განსახორციელებლათ. ჯერ პროგრამა, შემდეგ ერი. აქ ერთდება მათი და ბოლშევიკების გზები, ორივე ბრძოლის საგნათ ჩვენს დამარცხებას აღიარებენ.

ეს აზროვნება, ეს სენი ჩვენი ძველი ნაცნობია; ის მოდის ფეოდალური საქართველოდან, როდესაც ერთი კუთხის რბევის დროს მეორე კუთხე იცინოდა, ოპოზიციაში მდგომ ფეოდალს უცხო ჯარი შემოყავდა კანონიერი ხელისუფლების წინააღმდეგ და ძმათა ბრძოლას აჩაღებდა. ეს პოლიტიკური და იდეიური პარტიკულიარიზმი დღეს საქართველოს გაერთიანებული ერისათვის ანახრონიზმია, ის მას სრულიად არ უდგება და რჩება მხოლოდ გზადაბნეული ნაციონალისტების ამარათ.

რეაქციონერთ ჩვენთან მუშაობა არ სურთ. ძლიერ კარგი. მაგრამ თუ ისინი მართლა ნაციონალური ინტერესებით ხელმძღვანელობენ, ვალდებულნი არიან იმუშაონ ერისთვის თვითონ, ჩვენგან დამოუკიდებლათ, გასწიონ პროპაგანდა უცხოეთში ქვეყნის სასარგებლოთ. აი მაგ. უკრაინელები; ისინი გაყოფილია ორათ: დემოკრატები და მონარქისტები; ორივე მუშაობენ ცალ-ცალკე თავის ქვეყნისათვის, სხვა და სხვა ქვეყანაში, დემოკრატია დემოკრატიულ ქვეყნებში და ერთა ლიგაში, სკოროპადსკის ამალა გერმანია-ინგლისში. ეს ასე ვთქვათ შრომის და ასპარეზის გაყოფაა. არაფერი ამის მსგავსი არ ხდება ქართველთა შორის. აქ მხოლოდ ნაც. მთავრობა და მისი აპარატები მუშაობენ, ხოლო რეაქციონერები ამათ ებრძვიან. და თუ ვინმე ალაპარაკეს უცხო ენაზე—ეს უეჭველათ ჩვენს წინააღმდეგ. ამათ ასულდგმულებს სიძულვილი არა ბოლშევიკებისა, არამედ ქართველი მებრძოლი დემოკრატიისა და ლამიან დაანგრიონ ის ფუძე, რაც დიდის შრომით და ვაივაგლახით ევროპაში მოვიპოვეთ. ამ ბრძოლაში მათ გადააჭარბეს ყოველივე ზომას, არ დაინდვეს არც ისეთი უპარტიო წმინდა ნაციონალური დაწესებულება, როგორიც არის საქართველოს ლეგაცია, პირველი ლეგაცია ევროპაში ჩვენი ერისა. აი რას სწერენ ქართველი ნაციონალისტების სახელით ერთ ფრანგულ ჟურნალში: «საფრანგეთში თქვენმა მთავრობამ ნება მისცა დედა-ქალაქის შუაგულში ორი ხორცმეტი არსებულიყო: საბჭოთა ლეგაცია, სადაც თავმოყრილია კომუნისტური კონსპირაციის ძაფები და ბუნაგი საქართველოს ვითომ და ლეგაციის. ეს უკანასკნელი დაწესებულება არის თავშესაფარი სიცრუის. აქ დაბინავდა ნაშთი იმ სოციალისტური მარქსისტული მთავრობისა, რომელიც გაბატონდა ჩვენში გერმანიის დახმარებით. მას არავითარი უფლება არ აქვს წარმოადგენდეს საქართველოს...» (იხ. «კრუასადი» № 1, 1932 წ.). ასე შეგინებული და დასმენილია სუვერენული საქართველოს უკანასკნელი ემბლემაც კი. და ახლაც, მას შემდეგ რაც ეს ემბლემა გაგვიუქმეს და მის ნაცვლათ დიდის შრომით ჩვენი ეროვნების გამომსახველი ოფიციალური დაწესებულება შემოვალებიეთ, ამის ირგვლივაც ეს ერთი წელია ისეთი შუღლი და ბრძოლა გაჩაღდა, რომ თუ ეს გაგრძელდა, მასაც დაგვიხურავენ.

ასე აირია ემიგრაცია, აირია დუხჭირი იდეიური მომენტით, რითაც ნაყოფიერათ ხელს ითბობს მტერი.

ჩვენ შევებრძოლეთ ამ დამარღვეველ პროცეს და არა ერთხელ მოვიწოდეთ ემიგრაცია ერთობისაკენ. აი რას ვსწერდი 26 მაისის გამო ამ საკითხზე:

«26 მაისი არის სიმბოლო არა მარტო ჩვენი დამოუკიდებლობის, არამედ ამასთანავე ჩვენი ერთობის. დამოუკიდებლობა მოვიპოვეთ ერთობით, ერთათ დგომით, ერთი აზრით და ერთი პოლიტიკით, მასვე აღვადგენთ მხოლოდ ამ გზის გაგრძელებით, 26 მაისის ამ ანდერძის ასრულებით.

«ყველა კულტურულ ერს აქვს შემუშავებული ერთი საერთო სახელმწიფო დოქტრინა, რომელზედაც არის დაყრდნობილი მისი საერთაშორისო დამოკიდებულება და თავის არსებობის დაცვა. ამ დოქტრინის ნიშნობლივი თვისებაა ერის ყველა სასიცოცხლო ძალის ერთ უღელში შებმა, საგარეო საფრთხის წინაშე ერთი ფრონტის შექმნა, კანონიერი ხელისუფლების გარეშემო თავის მოყრა და ნაციონალური დისციპლინის დამყარება.

«26 მაისის დროშას ემსახურება მხოლოდ ის ვინც ასრულებს მის ორივე ანდერძს—ვინც რჩება ერთგული დამოუკიდებლობის და ერთობის, ერთი ნაციონალური სახელმწიფო დოქტრინის.

«26 მაისის დროშა შეიცავს ჩვენს ნაციონალურ პროგრამას და ჩვენ ნაციონალურ ტაქტიკას. ეს ორი სახე მისი არსებისა განუყრელია, განუყოფელია, ერთი მთლიანი ქანდაკებაა.

«ეს დღე მოუწოდებს ყველა ქართველს ჩადგეს ნაციონალური დისციპლინის კალაპოტში, დაივიწყოს თავისი ჯგუფური თუ პირადი მოსაზრებანი და დაირაზმოს ერთათ მტერთან სამტროთ, მოყვარესთან სამოყვროთ» («დამოუკიდებელი საქართველო» № 77, 1932 წ.).

ასეთივე მოწოდებით მივმართეთ შემდეგ წელსაც, მაგრამ ყოველთვის უშედეგოთ, დამარღვეველი პროცესი ვერ შეჩერდა, ის უფრო და უფრო აიშვა და გაღრმავდა. რაკი იდეიური სათავე ამღვრეულია, რაკი ნაციონალური თავდაცვა უპირობოთ უარყოფილია და მთავარ მტრათ შინაური მომენტია დასახული, შედეგი მუდამ ერთია—ერთობის დარღვევა, მთლიანობის დაშლა, სამოქალაქო ომის მომზადება. ეს თავდაღმართი ისე სწრაფათ დაეშვა უფსკრულისაკენ, რომ ჩვენ ვიხილეთ ნაციონალისტები, რომელნიც შეეცადენ დაცვას თავისუფალი საქართველოს პირველი თავმჯდომარის მკვლელის! მადა ჭამაში მოდის. ახლა მეორე თავმჯდომარე ამოიჩემეს და მას საჯაროთ გაზეთის ფურცლებზე მუქარას უთვლიან. დუხჭირი პოლიტიკა კრიმინალს ენათესავება.

მე ძალიან მსურს განდგომილთა სწორი პოზიციის გაგება, მათი მამოძრავებელი იდეოლოგიის გამოკვლევა და არ მივაწერო ის, რაც სინამდვილეს მოკლებულია. მთელი მათი პოლიტიკის სარჩული მხოლოდ ერთი აზროვნებაა, საიდანაც მომდინარეობს მთელი მათი ყოფა-ქცევა. ეს ძირი გახლავს, როგორც ზემოთ ვთქვით, ერთათ ერთი: რეჟიმის საკითხის უაღრესობა ნაციონალურ საკითხზე. ნაციის სუვერენობა ან მათებურათ ან სულ არა. სხვა ყველა მათი საბუთები არ საბუთობენ, თმებით მოთრეული სიტყვიერებაა, რაიცა მხოლოდ ბურუსში ხვევს მთავარ იდეიას. განვიხილოთ მაინც ეს საბუთებიც.

ისინი ამბობენ: საქართველოს დამოუკიდებლობა დაეცა იმიტომ, რომ ხელისუფლება სოციალისტების ხელში იყო, ნაციონალისტური მთავრობა შეინარჩუნებდაო. ეს მოსაზრება ვერ უძლებს ვერავითარ კრიტიკას. ჯერ ერთი როგორ მოხდა, რომ ყველა ჩვენს სიახლოვეს მდებარე რესპუბლიკები, რომელთა მთავრობა სწორეთ ნაციონალისტების ხელში იყო, ჩვენზე ადრე დაეცა. უკრაინა, მთა, აზერბაიჯანი, სომხეთი ვერ იხსნა ნაციონალისტებმა. ხოლო ჩვენმა სოციალისტებმა იმდენი მოახერხეს, რომ გაეძლოთ მათზე უფრო ხანგრძლივათ და მიეღოთ თავისუფალი საქართველოს ცნობა როგორც რუსეთისაგან, ისე ევროპისაგან. ეს იურიდიული ხარტია არის ჩვენი მუშაობის ბაზა და მან მოგვცა სიმაგრე უცხოეთში. ე. ი. სოციალისტური ხელისუფლების მიღწევა ნაციონალურ სფეროში გაცილებით მეტია ვინემ არა-სოციალისტური მთავრობების. ყველამ იცის პოლონეთის ისტორია, რამდენჯერ აღდგა და დაეცა, რამდენჯერ აჯანყდა და დამარცხდა. განთავისუფლება კი მოხდა დიდი ხნის შემდეგ და ისიც სწორეთ სოციალისტების ხელმძღვანელობით. ემიგრაციის ნაციონალ-დემოკრატიული კომიტეტი, საფრანგეთის მიერ პოლონეთის მთავრობათ აღიარებული, არ მიიკარა განთავისუფლებულ პოლონეთის ხალხმა და თავის ბედი ჩააბარა მემარცხენეთ.

ჩვენ საკმაოთ გამოვარკვიეთ მთელ რიგ წერილებში *), რომ ერის ადგომა თუ დაცემა დამოკიდებულია საერთაშორისო პირობებზე და არა მის შინაგან წყობილებაზე. ისტორიულ წარსულში ეს პირობები მიიმართებოდა პოლონეთის წინააღმდეგ და ვერ ირჩენდა თავისუფლებას. დიდი ომის დროს ის მიიმართა მის და ბალტიკის სასარგებლოთ, ხოლო უკრაინის და კავკასიის საწინააღმდეგოთ და მოიტანა ორი სხვადასხვა ნაყოფი—ერთ ალაგას თავისუფლება, მეორე ალაგას მონობა. ამ მოვლენებს არავითარი კავშირი არ აქვს შინაურ წყობილებასან, რეჟიმის საკითხთან. საგარეო პოლიტიკა ვითარდება სარგებლობის ხაზით, უტილიტარული სასწორით და მას ეყრდნობა საერთაშორისო ურთიერთობა. სახელმწიფო იჭერს კავშირს და ეხმარება მეორეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ ეს შედის მის ინტერესებში. ამიტომ არის რომ დღეს ბურჟუაზიული საფრანგეთი ეკავშირება ბოლშევიკურ-ბანდიტურ ხელისუფლებასაც კი, ხოლო იტალია ეპირდაპირება გერმანიას მიუხედავათ მათი რეჟიმის ნათესაობისა. ყველა სახელმწიფო საუცხოვო განწყობილებაშია სკანდინავიის ქვეყნებთან, მიუხედავათ მათი სოციალისტური მთავრობებისა. ჩვენს სოციალისტურ მართველობასან საუცხოვო განწყობილება ქონდა გერმანიის იმპერატორულ არმიას და მის წარმომადგენლებს. პირველათ ჩვენ მათ გვიცვნეს.

ერთი სიტყვით, საგარეო ურთიერთობის ხაზზე გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ინტერესებს. სამაგიეროთ საშინაო მდგომარეობის ხაზზე ასეთივე გადამწყვეტი ძალა აქვს რეჟიმს. და რომ საქართველოში არ ყოფილიყო დემოკრატიის რეჟიმი, არ ქონებოდა ძალა და გავლენა მუშათა და გლეხთა კლასებს, არ ყოფილიყო მათი ორგანოები და მათი გვარდია, ქვეყანა იქნებოდა გასაბჭოებული თავიდანვე, 1917 წლის მიწურულშივე, როცა თფილისში იდგა 35 ათასიანი რუსის გაბალშევიკებული გარნიზონი, ხოლო ფრონტებიდან თფილის აწვებოდა ნახევარი მილიონი ასეთივე გათავხედებული ჯარები. ეს ამბავი ცნობილია, უდაოა და ზედ შეჩერებაც არ ღირს.

საქართველოს სოც.-დემოკრატია დაეპატრონა ხელისუფლებას გარემოებათა ძალდატანებით, წინააღმდეგ მის მიერ აღებული პოლიტიკური კურსისა. ჯერ კიდევ ძველ რეჟიმში მას არა ერთხელ გამოუცხადებია თავისი უარყოფითი დამოკიდებულება რევოლიუციურ მთავრობაში შესვლისა ან მისი შედგენისა. ის კმაყოფილდებოდა რევოლ. თვითმართველობათა შექმნით და მთავრობაზე გავლენის მოხდენით. ის რევოლიუციის პირველ პერიოდში გარედან ეხმარებოდა ჯერ «ოზოკომს», შემდეგ კომისარიატს, ხოლო მათ მუშაობაში თითო-ოროლა წარმომადგენლის მონაწილეობით კმაყოფილდებოდა. პარტიამ სრულიად უანგაროთ და მამაცურათ დააყენა მთელი თავისი ძალა და გავლენა მათ განკარგულებაში და ფაქტიურათ გახდა მათი აღმასრულებელი ძალა საქართველოში. მხოლოდ საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან ის უდგება ნაციონალურ ხელისუფლებას სათავეში, როგორც მთავარი მამოძრავებელი ძალა ქართველი ერისა. მხოლოდ ამ გზით, ამ ძალით გახდა შესაძლებელი ჩვენი დამოუკიდებლობის შიგნიდან დამაგრება, მასან ხალხის დიდი უმრავლესობის რეფორმებით მჭიდროთ დაკავშირება, ერთი მთლიანი ნაციონალური ფრონტის შექმნა და გარეშე მტრის წინააღმდეგ ერთათ წარდგომა. ომი წავაგეთ, დიდი პატარას ყოველთვის მოერევა, მაგრამ არ წაგვიგია ჩვენი ნებისყოფა, ჩვენი ბრძოლის უნარი, ჩვენი მტკიცე გადაწყვეტილება ვიყოთ თავისუფალი. უცხო ჯარებმა ვერ გამოიწვია ერში მორალური დაქსაქსულობა.

და აი, რაც ვერ შესძლო მტერმა, იმას გვიქადის და მას ემსახურება ჩვენი გამდგარი შინაური მემარჯვენენი. მათ არ მოსწონთ სოციალისტები, ეს მისახვედრია, ყველა პარტიას თავისი პროგრამმა აქვს, მაგრამ არის ერთი რამ, რაც პროგრამებზე მაღლა დგას, რაც საერთოა ყველასათვის და სწორეთ აი ეს საერთოც მათ არ მოსწონთ; ნაციონალური მომენტი თავის პროგრამის მაღლა ვერ დაუყენებიათ და ნაციონალური დისციპლინა თავისთვის სავალდებულოთ ვერ გაუხდიათ. ეს იდეიური არევდარევა შემოიჭრა ფრონტთან ახლოს მდგომ ფენებშიაც. აქაც დაიწყო რყევა და გამდგართა ლოზუნგის წამოყენება. ამ ახალი აზრით, ემიგრაციას გაამთელებს მთავრობის გადადგომა და კომიტეტის დაარსება. იდეიურ არევდარევის დაძლევა მექანიკური და ორგანიზაციული საშუალებით კაცს არ მოსწრებია. იდეიას იდეა სძლევს. ვერავითარი სახარება ვერ მოაბრუნებს იმათ, ვინც ტყისაკენ იცქირება. მთავრობა გამოვიდა სამშობლოდან განსაზღვრული მონდობილობით—იზრუნოს საქართველოს უფლებებზე. ზრუნვა ემიგრაციაზე მის მანდატში არ აღნიშნულა და შემოვიდა მთავრობის მუშაობის ფარგალში პრაქტიკულათ, ემიგრანტთა მდგომარეობის მიხედვით. ერის კანონიერი წარმომადგენლობის გაუქმება და მისი ემიგრანტთა კომიტეტით შეცვლა ნიშნავს ჩვენი საქმის მოხსნას, ჩვენი დროშის ჩამოღებას და მის საემიგრანტო საქმეთ გადაქცევას, ბრძოლის და კინკლაობის სამსხვერპლოზე მიტანას. მთავრობის არც ერთ წევრს არ მიაჩნია თავისი პოსტი პირადათ სასიამოვნოთ და თუ მას არ ეყრება, ამის მიზეზია პასუხისმგებლობის გრძნობა, მოვალეობის ერთგულება. საქართველოს იურიდიული ცნობა გამოიხატა შემდეგი სიტყვებით: «კონფერენციამ, სწერს გეგეჭკორს ბრიანი, ერთხმათ დაადგინა იცნოს იურიდიულათ საქართველოს მთავრობა». ამიტომაც იყო რომ ბათუმში წამოსვლის წინ ამ მთავრობის სრული შეცვლა არ მოვახდინეთ და მხოლოდ მისი შეკეთებით, მესამედი ადგილის ოპოზიციური პარტიებისათვის მიცემით, დავკმაყოფილდით. ნაცნობ მთავრობას უფრო დაუგდებდენ ყურს ისინი ვინც ის იცნო, ვინემ უცნობ, სახელდახელოთ საგარეო მომენტისათვის შედგენილ ფიქტიურ ხელისუფლებას. მე მესმის იყოს სხვა რომელიმე ქართული ნაციონალური ორგანიზაცია, ან წრეები, რომელსაც მთავრობაზე მეტი კავშირები და გავლენა ქონდეს. იურიდიული ძალა თავს დახრიდა ამ ფაქტიური ძალის წინაშე. ნამდვილათ კი, როგორც ვთქვით, თუ რამე გაკეთდა ან კეთდება ჩვენი საქმის ირგვლივ—ეს მთავრობის და მისი წარმომადგენლების მიერ, რომელნიც იმყოფებიან მთავარ სატახტო ქალაქებში და მუშაობენ.

პარტიას, რომელსაც არ აქვს ნაციონალური იდეოლოგია, არ მიაჩნია საჭიროთ ერის სუვერენიტეტის დაცვა ან და ამას შორეული ბუნდოვანი დროისათვის დებს, არ ექნება არც ნაციონალური ტაქტიკა და ის საშინაო საპროგრამო მოთხოვნილებას არ გასცილდება. მაგრამ ჩვენი მემარჯვენე ჯგუფები თავისთავს უწოდებენ ნაციონალისტებს, ყველა ჯვარადინა გზაზე გაყვირიან: საქართველო უწინარეს ყოვლისაო, ხოლო საქმე კი გამოუდისთ ანტინაციონალური. ნაციონალური აზროვნება ითხოვს პირველ ყოვლისა ნაციონალურ დისციპლინას, ნაციონალურს პარტიულზე მაღლა დაყენებას, კერძო, კლასიური დროშის დაბლა ჩამოწევას და საერთო დროშის მაღლა აწევას, ერთი სიტყვით წინააღმდეგს ყოველივე იმისას რასაც მემარჯვენი აკეთებენ. ისინი არ არიან ნაციონალური პარტიები; მათი გონება შებოჭილია არა ნაციონალური, არამედ პარტიული მსოფლმხედველობით; უწინარეს ყოვლისა არა საქართველო, არამედ მათი ჯგუფი და მათი კლასი.

მთელი ამ არევ-დარევის სათავეა ნაციონალ-დემოკრატიული ერთი მიმდინარეობა, რომელსაც მისდევენ სხვა ანტიდემოკრატიული დაჯგუფებანი. სინამდვილეში მათ შორის არც ამ სფეროშია განსხვავება. ეს ნაც.-დემოკრატები რომ მართლა დემოკრატები იყვენ, რეჟიმის საკითხს არც კი დააყენებდენ და კოალიციის საფუძვლათ არ გამოაცხადებდენ. დემოკრატიისათვის სრულიად უდაოა, რომ რეჟიმის დამყარება ხალხის საქმეა, რომლის წინაშე ყველა პარტია წარსდგება მსჯავრის მისაღებათ. ჩვენი პოზიცია ნათელია: ჯერ ნაციის განთავისუფლება, შემდეგ ხალხის მიერ თავისუფლათ თავის მართველობის შექმნა. ვინც ამ რიგს არ სცნობს, ხალხს არ ენდობა და ძალაუფლების დაპყრობას მთავარ საკითხათ აყენებს, ცხადია ის ეძებს მსჯავრს არა საკუთარ ხალხში, არამედ მის გარეთ და ფიქრობს გარეშე ძალაზე დაყრდნობით თავისავე ხალხის დამორჩილებას და ძალათ მისთვის თავის პროგრამის მოხვევას. ეს არის არსებითათ ღრმა რეაქციონური, ანტიხალხური მიმდინარეობა როგორც ნაციონალურ, ისე სოციალურ და პოლიტიკურ სფეროში. ამით აიხსნება ის საოცარი გარემოება რომ ამ მიმდინარეობას არავითარი პატივისცემა არ აქვს დამოუკიდებელი საქართველოს რესპუბლიკის, მისი მუშაობის და საქმიანობის. მათი ლიტერატურა სავსეა ამ ჩვენი აღორძინების ხანის ლანძღვით, თრევით და გაბიაბრუებით. ჩვენი დამოუკიდებლობის აქტი გამოცხადებულია «საქვეყნო სირცხვილის აქტათ» («საქ. გუშ.» № 5). რის დასაცავათ თურმე ქართველ ხალხს არ უბრძოლია, სისხლი არ დაუღვრია. საქართველოს დამოუკიდებლობის დაბრუნება ქართველი ერის მიერ აბუჩათ აღებულია, ხოლო ამავე საქართველოს ნაჭრობით რუსეთისათვის ბოძება, თავისუფლების ჩინ-მენდლებზე გადაცვლა, ქვეყნის ფულზე გაყიდვა (სამეგრელო) და ყოველივე ნაციონალურ საუნჯეზე ხელის აღება, აი ეს აქტი მათში არ იწვევს არც «სირცხვილს», არც კრიტიკას, არც გაკიცხვას. ასე ორი სხვადასხვა საზომით მიდგომა აღდგომის და დაცემისათვის აიხსნება ერთი და იმავე მიზეზით: აღდგომა მოიმოქმედა ხალხმა, ის დასაწუნარია, დაცემა მოიმოქმედა გაბატონებულმა წოდებამ, ის საქებია. ე. ი. გადამწყვეტია მათში არა ნაციონალური მომენტი, არამედ სოციალური; გაბატონებული კლასების ინტერესი ნაციონალურზე მაღლაა დაყენებული. აქედან წარმოსდგება ისიც, რომ ახალი, თავისუფალი საქართველოს მთავარი დამაარსებელნი, მისი საფუძვლის ჩამყრელნი, უბრალო ხალხის შვილები, რომელთაც არც ჩინი და არც პენსია მიუღიათ და მხოლოდ ერის სიყვარულით საერთო საქმეს თავს სწირავდენ, აი ეს თავდადებულნი დღეს ყველაზე უფრო შეგინებული და გაკიცხულია. გვარდია ამოჩემებულია და ყველა რეაქციონერი მას ურტყამს. მისი ალაგი [illegible] თავ.-აზნაურობის «დრუჟინას» და მთავრობ[illegible] საშოდან გამოსულიყო, ამათ ძეგლების ღირსათ გამოაცხადებდენ, თუნდაც მათ საქართველოს ერთი თვეც ვერ გაეძლო, ამ მიმართულების მესვეურნი ყურადღებას აქცევენ არა საქმეს არამედ პირებს, რომელნიც ამ საქმეს მეთაურობენ. და თუ ესენი მისაღებია, მათი საქმე თუნდაც ნაციის დამღუპველი იყოს, მაინც ქების და დაცვის ღირსია. ჩვენ გავარჩიეთ მეთვრამეტე საუკუნის საგარეო პოლიტიკა, პოლიტიკა საქართველოს დაცემის და ის დავიწუნეთ. მის წინ დავაყენეთ ახალი საქართველოს პოლიტიკა, პოლიტიკა აღორძინების, მერმე? ბ. შ. ამირეჯიბმა გვიპასუხა დიდი ლანძღვით, როგორ თუ ჩვენ თავ.-აზნაურობის პოლიტიკა დავიწუნეთ და ხალხის პოლიტიკა მოვიწონეთ! («საქარ. გუშ.» № 7, 1934 წ.). ეს გამოლაშქრება საყურადღებოა არა არგუმენტით, რაიცა, რასაკვირველია, არ მოეპოვება, არამედ სულისკვეთებით, აზროვნობის მიდრეკილებით. დაცემული ერი უფრო მისაღებია, ვინემ აღორძინებული მხოლოდ იმ მოსაზრებით, რომ პირველს მეთაურობენ გაბატონებულნი, მეორეს კი დამორჩილებულნი; კლასი ერის წინააღმდეგ! თორემ რა შედარებაა, სად დაცემის პერიოდი და სად აღდგომის. ი. ჭავჭავაძის მთელმა პოლიტიკამ ქართული სკოლაც კი ვერ მოგვცა, ქართული სწავლა დედაენას და ბუხების კარს ვერ გადააშორა. ხალხის რევოლიუციამ კი ძირიანათ შესცვალა მთელი ჩვენი კულტურული პირობები. სახელმწიფო დროებით დავკარგეთ, მაგრამ მის მიერ შექმნილი ქართული სწავლა-განათლება ხალხმა მაინც შეინარჩუნა. ძველი დრო, დრო დაკნინების და დავარდნის, გაქრა სამუდამოთ. დადგა ახალი დრო, დრო ხალხის გამოღვიძების, გაერთიანების, შეგნების, ბრძოლის და თავის დადების. ვინც ამ ახალ დროში არ დგას ორივე ფეხებით, ვინც მას სავსებით არ იღებს და მასზე არ აგებს თავისი მუშაობის გეგმას, ის ახალი საქართველოსათვის უსარგებლო ბარგია, მისი უკანონო შვილია.

და აი მე ვამბობ, ამ ახალი საქართველოს დღისწესრიგში დგას ნაციონალური პრობლემა, როგორც მთავარი სახალხო მოთხოვნილება. ყველა პარტია ვალდებულია თავისი პოლიტიკური მუშაობა აწარმოვოს ისე, რომ ამ ამოცანას ზარალი არ მიაყენოს და მტრის ბანაკი არ გააძლიეროს. პარტიული და ნაციონალური მსოფლმხედველობის დალაგება, მათი ურთიერთობის სწორათ განსაზღვრა ჩვენი ერის პირობების მიხედვით და ამ ნიადაგზე რეალურ ძალთა კოორდინაცია როგორც აქ, უცხოეთში, ისე იქ, სამშობლოში, ჩვენი დროის მთავარი ტაქტიკური ამოცანაა. აქ ჩაიჭრა ემიგრაცია, გამოხიზნულ პოლიტიკურ მოღვაწეთა უმრავლესობა და შედგა აშკარათ ანტინაციონალურ გზაზე. დააყენეს რა თავისი კლასიური ინტერესი ეროვნულზე მაღლა, იძულებულნი არიან მოახდინონ კონცენტრაცია არა ნაციის, არამედ პროგრამის ნიადაგზე, შეერთდენ ყველა მემარჯვენენი, ისეთნიც რომელთაც საქართველოს თავისუფლება არც სწამს, არც მისთვის ოდესმე ხმა დაუძრავს, არც რაიმე საზოგადო საქმისათვის სამსახური გაუწევია. აქ შემომკრები ლოზუნგი ერთათერთია: დაკარით მენშევიკებსო! და ვინაიდან ეს ლოზუნგია მტრისაც, ისინი ერთდებიან და ურტყამენ თავ-თავისი გზით ქართველი ერის მთავარ სიმაგრეს. ე. ი. თავისი პარტიული და კლასიური ინტერესების გასაბატონებლათ ისინი მზათ არიან შეუერთდენ და ფაქტიურათ უერთდებიან ქართველი ერის ყველა მტერთ და მოწინააღმდეგეთ. მათთვის სრულიად ლოგიკურია თავის ლიდერათ დაიყენონ ისეთი არაქართველი, რომელიც ქართ. ერის უმაღლეს კრიტიკულ დროს, ოსმალთა შემოსევისას, მტრის მოკავშირეთ მოგვევლინა და ულტიმატუმს-ულტიმატუმზე გვიგზავნიდა შემოსეულთა სასარგებლოთ. ნურც ნურავის გაუკვირდება, თუ ისინი ხვალ რუსის მონარქისტებსაც დაუკავშირდებიან, თუ კი უკანასკნელთა იმედებმა ცოტაოდნათ აიწია რუსეთში. გაბატონებული კლასები თავის ინტერესებს ნაციის ინტერესებზე მაღლა აყენებენ. ამას ამტკიცებს მთელი ისტორია, ამას ამტკიცებენ ჩვენი დღევანდელი საშინაო ბრძოლის მოციქულები.

—

გავათავეთ. ჩვენ გამოვარკვიეთ ერთი დიდი სენი, რომელიც ღრღნის ქართულ აზროვნებას, ქართულ პოლიტიკას. ეს სენი რომ მხოლოდ ემიგრაციაში იყოს, ყურადღებასაც არ მივაქცევდით, ამ სტრიქონებს მას არ უძღვნიდით. ჩვენი საკითხი წყდება იქ, სამშობლოში ქართველი ხალხის მიერ და მას ესაჭიროება წმინდა საშინაო ატმოსფერა, რომ მას ზურგიდან მტერის გრძელი ხელი არ მოევლინოს. ამისათვის კი საჭიროა ის ნათლათ არჩევდეს მტერს, რანაირი ქურქითაც მოევლინოს, მოყვარისაგან, შემპარავ «მეგობარს» ნამდვილ, გულწრფელ მეგობრისაგან. სამოქალაქო ომი ძირშივე უნდა ამოიკვეთოს. ერთი ნაციონალური ფრონტი აუცილებელია. მაგრამ ყველა ფრონტს ფრონტი არ დაერქმევა. კავშირი მრავალრიცხოვანი მებრძოლის დადებითი მოვლენაა მხოლოდ მაშინ, როცა ყველა მოკავშირენი ერთი გზით, ერთი მიზნისაკენ მიდიან. მაგრამ როცა ერთი მიდის ალთას, მეორე ბალთას, როცა ერთიმეორეს სხაპს უგებს მისი თავიდან მოსაშორებლათ, მისი ადგილის დასაჭერათ, როცა საშინაო ომის მედროშენი შიგ ციხეშია შემომძვრალი და მას ძირს უთხრიან, აი ასეთი კოალიცია დამღუპველია, მთელი საქმის დამანგრეველია, საღი ელემენტების დამაუძლურებელია.

მთლიანი ნაციონალური ფრონტის საფუძველია ორი დებულება: ერის განთავისუფლება, შინაური წყობილების თავისუფალი ქართველი ხალხის მიერ დამყარება. ე. ი. ნაცია და დემოკრატია ამ ხაზის მთავარი საფეხურებია, რომელნიც ერთიმეორეს მისდევენ რიგ-რიგობით. ნაციონალური მთავრობა ამ პოლიტიკას ატარებს, ქართველობას ამ დროშის ქვეშ შემოკრებას მოუწოდებს. მისი ლოზუნგია: ბრძოლა გარეთ, მშვიდობა შიგნით. ის ეყრდნობა მხოლოდ იმ პარტიებს და ორგანიზაციებს, იმ უპარტიოთა მასას რომელთაც ეს ლოზუნგი თავისათ გაუხდიათ, ამ ხაზზე ურყევათ დგანან და ერთ ნაციონალურ ფრონტს გადაჭრით, გულწრფელათ, რწმენით ემსახურებიან...

ნ. ჟორდანია.

---

*) «ბრძ. ხმა» № 42, 43, 44. 1934 წ.

კომუნისტთა შორის

კიროვის მკვლელობის და ზინოვიევ-კამენევის გასამართლების შემდეგ კარგი გაყოლა ხანი გავიდა, მაგრამ ზინოვიევ-კამენევის მოღალატეობის შესახებ საბჭოთა პრესაში წერა და ლაპარაკი დღემდინაც არ შეწყვეტილა. გაზეთებში ყოველდღე იბეჭდება ცნობები, რომ ადგილებიდან ხსნიან, თუ პარტიიდან რიცხავენ ყველა იმ პირთ, რომელთაც ზინოვიევ-კამენევისადმი რაიმე თანაგრძნობა ბრალდება.

რა არის ზინოვიევ-კამენევის დანაშაული?

ის, რომ კომუნისტური პარტიის წევრებს თურმე იდეოლოგია, მათი ოპოზიციონერობა გაუზიარებიათ და ამ ოპოზიციონურათ განწყობილ ხალხის რიგებიდან კიროვის მკვლელი გამოსულა. რომ მკვლელობასთან ზინოვიევ-კამენევს რაიმე კავშირი ქონდათ, ამის დამტკიცება ბოლშევიკებმა ვერ მოახერხეს. მაგრამ ზინოვიევ კამენევს მაინც მრავალწლობით ციხე მიუსაჯეს, შორეულ ადგილებში აგზავნიან და თავიდან იშორებენ მიტომ, რომ მათ სტალინიდან «განსხვავებული» აზრები ქონიათ და ეს აზრები ქონიათ და ეს აზრები სხვა კომუნისტებსაც შეუთვისებიათ.

როგორია ზინოვიევ-კამენევის ეს «განსაკუთრებული» და მათთვის მეტათ სახიფათო აზრები?

ბოლშევიკები ისტორიას მიმართავენ და ძველ ამბებს მოგვითხრობენ. ისინი იხსენებენ, რომ 1917 წელში ლენინი როცა ის საზღვარგარეთიდან დაბრუნდა და თავისი ცნობილი აპრილის თეზისები გამოაქვეყნა, დემოკრატიულ ბურჟუაზიულ რევოლიუციას დამთავრებულათ აცხადებდა და მის დაუყონებლივ სოციალისტურ რევოლიუციად გარდაქცევას მოითხოვდა. ზინოვიევ-კამენევი კი ამტკიცებდენ, რომ მასების დარაზმვა პროლეტარიატის დიქტატურის დასაპყრობათ ავანტიურიზმს წარმოადგენდა. ამავე დროს ისინი იცავდენ მენშევიკებთან და სოც.-რევოლიუციონერებთან მთლიანი ფრონტის ტაქტიკას ბურჟუაზიულ დემოკრატიის საფუძველზეო.

ეს მართალია. მაგრამ მართალია აგრეთვე ის, რომ დაუყონებლივ სოციალისტურ რევოლიუციის მოხდენის საკითხში პირველ ხანებში ლენინთან იყვნენ მხოლოთ ტროცკი და ალექსანდრა კოლონტაი, თითქმის მთელი ბოლშევიკური პარტია კი, მათ შორის სტალინიც, მაშინ ლენინს არ ეთანხმებოდა და ზინოვიევ კამენევის პოზიციას იზიარებდა.

ბოლშევიკები ეხლა იგონებენ ზინოვიევ-კამენევის «ცოდვებიდან» იმ ფაქტს, რომ ცენტრალური კომიტეტის სხდომაზე, სადაც წყდებოდა ოქტომბრის რევოლიუციის ბედი, მათ ხმა მისცეს აჯანყების წინააღმდეგო. მაგრამ ბოლშევიკები ერთ სიტყვასაც არ ამბობენ იმაზე, რომ ოქტომბრის რევოლიუციის გამარჯვების შემდეგ ზინოვიევ-კამენევმა ფრონტი იცვალეს, თავიანთი «განსაკუთრებული» აზრები და ოპოზიციონერობა მიატოვეს და ლენინს უკრიტიკოთ შეუერთდენ. ვინც ახლო კი იცნობს მათ ბუნებას, მათ სიმხდალეს და მერყეობას, ადვილათ მიხვდება, რომ ზინოვიევ-კამენევი გადამჭრელ მომენტში სხვაფერ ვერ მოიქცეოდენ და ძალას დაემორჩილებოდენ. და მართლაც, შემდეგში მათ არც დემოკრატიული რესპუბლიკისაკენ დაბრუნება და არც სოციალისტებთან ერთათ მთავრობის შედგენა არასოდეს აღარ მოუთხოვნიათ. ისინი ლენინთან და სხვა ბოლშევიკებთან ერთათ ხელიხელ ჩაკიდებული მუშაობდენ და ჰქმნიდენ საბჭოთა რეჟიმის იმ სისტემას, რომლის მსხვერპლი სხვა არა ერთ და ორ ათასეულ ბოლშევიკებთან ერთათ თვითონაც გახდენ.

ლენინის სიკვდილის შემდეგ, როცა შესდგა სამეული, ამ სამეულში ზინოვიევს და კამენევს უმთავრესი როლები და ადგილები ეჭირათ. კამენევი პოლიტბიუროს თავმჯდომარე იყო, ზინოვიევი კომინტერნს ხელმძღვანელობდა და უძღვებოდა, სტალინი კი ყოველთვის მესამე, თუ მეოთხე რიგში იყო. ტროცკი ხომ წითელი ჯარების სარდალი იყო და მას დიდი ძალა და გავლენა ქონდა.

ბრძოლა და შური მათ შორის სწორეთ პირადი მეტოქეობის ნიადაგზე დაიწყო. სტალინმა ისარგებლა მით, რომ მას ხელში კომუნისტური პარტიის უმთავრესი სადავე ეჭირა, ის პარტიის გენერალური მდივანი იყო. პარტიული ამ ძლიერი აპარატის საშუალებით ის შეეცადა თავიდან მოეცილებია ყველა მისთვის არა სასურველი პიროვნებანი, ამნაირათ გზა გაეკაფა და შემდეგ თვითონ ზევით ამოტივტივებულიყო.

სანამ ტროცკი, ზინოვიევი, კამენევი და სხვა ძველი და ცნობილი ბოლშევიკები თავიანთ ადგილას იყვნენ, სტალინს არასოდეს დიდი სახელი არ ქონებია არც რუსეთში და არც უცხოეთში. საჭირო იყო ცნობილ პირთა და პარტიულ მოღვაწეთა თავიდან მოშორება და მით პირველ კაცათ გახდომა. და სტალინიც ათასნაირ ინტრიგებით და მანიოვრებით ამ საქმეს შეუდგა. ხან ტროცკის დაუპირდაპირებდა ზინოვიევ-კამენევს და ხან ამ უკანასკნელთ პირველთ დაატაკებდა. მათ ხშირათ მის მიერ გამოგონილ ცრუ აზრებს მიაწერდა და მათ წინააღმდეგ სასტიკ დემაგოგიას გასწევდა, თვითონ კი მათ ნამდვილ აზრებს მიითვისებდა და თავის საქმეების კეთებას ცდილობდა. ჯერ მან თავიდან მოიშორა ტროცკი, შემდეგ გადააგდო ზინოვიევი და კამენევი, ჩიჩერინი და რიკოვი, ტომსკი და პრეობრაჟენსკი, რაკოვსკი და ბევრი სხვანი—ყველა ძველი და ცნობილი ბოლშევიკები, რომელთაც საბჭოთა ჩეკისტურ რეჟიმის შექმნაში დიდი როლი უთამაშნიათ და შესაფერი მუშაობა გაუწევიათ. ამნაირათ ბოლშევიკების ძველი გვარდია მის მიერ შექმნილი სისტემის მსხვერპლი გახდა და ჩეკისტთა მთავარ ხელმძღვანელათ რუსეთს სტალინი მოევლინა.

ევროპის რევოლიუციათა ისტორიამ არ იცის ფაქტი ისეთი სიმდაბლისა, მოტეხილობისა და უხასიათობისა. რომელსაც ასე ხშირათ იჩენენ ძველი ბოლშევიკები. შეხედეთ ამ ზინოვიევებს, კამენევებს, რადეკებს, ბუხარინებს, რიკოვებს, ევდოკიმოვებს და ბევრ სხვებს, მოიგონეთ, თუ რამდენჯერ თვითეულ მათგანს თავიანთი «ცოდვები» მოუნანიებიათ, თვინიერების და მორჩილების სიტყვა დაუდვიათ, შიშისაგან მუცლით უხოხიათ და დანაშაულის პატიება უთხოვიათ. არც ერთხელ მათ არავითარი თავმოყვარეობა, ვაჟკაცობა და გმირობა არ გამოუჩენიათ. და ხალხიც ასეთ პიროვნებების სცენიდან გაქრობას გულგრილათ ხვდებოდა და მათ ბედს სრულიათ სამართლიანათ არ დასტიროდა. ლაჩარი არასოდეს სხვებში სიბრალულს და თანაგრძნობას არ იწვევს.

სტალინმა ადვილათ მაიშორა თავიდან ძველი თაობის ეს ლაჩრები. მის ირგვლივ ახალგაზდობა შემოიკრიბა და მათი შემწეობით ქვეყანას კომანდდრობა დაუწყო. ამ კომანდრობის შედეგია ის, რომ ბოლშევიკების დღევანდელი ოფიციოზური პრესა და პარტიის ფონქციონერები კობა ჯუღაშვილს ეხლა ყოველივე ჯვარედინზე «დიდი სტალინის» სახელით ნათლავენ, ჩვენ დამონებულ ქვეყანაში კი მოხუცი ფილიპე მახარაძე სოფელ-სოფელ დაბადუნობს და მსოფლიო პროლეტარიატის «გენიალურ ბელადის»—სტალინის წინაშე ურცხვათ და მოწიწებით მუხლებს იდრეკს.

მაგრამ სტალინს და მის ახალგაზდა კომანდირებს ეხლა ახალი თაობაც აუჯანყდა და არსებული რეჟიმით უკმაყოფილებამ ფართეთ ფეხი მოიკიდა.

სოციალიზმის განხორციელების საქმე ბლოფი გამოდგა. არასოდეს წინეთ რუსეთში არ ქონია ადგილი ისეთ უსამართლობას და თვითნებობას, როგორც ამას დღეს იქ ვხედავთ. ქონებრივი უთანასწორობა დღითი დღე იზრდება და მუშათა ექსპლოატაცია ყველასათვის მეტათ თვალსაჩინო ხდება. თვით ზოგ კომუნისტების რწმუნებითაც კი «არა სოციალიზმს, არამედ თავისებურ კაპიტალიზმს» აშენებენ დღეს ბოლშევიკები რუსეთში. იქ არავითარი გასაქანი, არავითარი თავისუფლება არ არის. ყველას უნდა თავისუფლათ ამოისუნთქოს, რაიმე გამოსავალი ნახოს. და სასოწარკვეთილების მომენტში ნიკოლაევი ასეთ გამოსავალს კიროვის მკვლელობაში ეძებს.

არსებული რეჟიმით უკმაყოფილო ნიკოლაევებს, ყველა იმ ახალგაზდებს, რომლებიც ნიკოლაევთან ერთათ დახვრიტეს და რომელნიც ახალთაობას ეკუთვნიან და წარმოადგენენ, ბოლშევიკური პრესა «ნაძირალებს» და «გახრწნილ-საზიზღარ» ტიპებს უწოდებს. ბოლშევიკები მათ სთვლიან კონტრ-რევოლიუციონერებათ, კომუნისტური რეჟიმის მოღალატეთ, რომელთაც უნდათ კაპიტალისტური რეჟიმის აღდგენაო. ისინი აწყობენ ორგანიზაციებს ახალგაზდობაში, ყოველგან სთესავენ სიძულვილს პარტიის, საბჭოთა ხელისუფლების და ბოლშევიკების ბელადებისადმი, მათი მთავარი მიზანია დემორალიზაცია შეიტანონ საბჭოთა მთავრობის მუშაობაშიო.

ნიკოლაევის და სხვა უკმაყოფილოთა ინსპირატორებათ, მასწავლებლათ და წამქეზებლათ ბოლშევიკებმა საწყალი ზინოვიევ-კამენევი დასახეს და მათ 5-10 წლის ციხე მიუსაჯეს, თუმცა ყველასათვის ცხადია, რომ ეს არის სტალინის ჩვეულებრივი მანიოვრი და დემაგოგია და ნიკოლაევის გაბედულ ჟესტს არაფერი საერთო არ აქვს ზინოვიევ-კამენევის მუდამ მხთალ და ლაჩრულ მოქმედება-ყოფაქცევასთან.

ბოლშევიკურ მართველ წრეებს სურთ დამალონ ის ფაქტი, რომ თვით კომუნისტურ პარტიის რიგებში სუფევს დიდი უკმაყოფილება, რომ იმ წევრებსაც, რომელთაც არასოდეს არავითარი კავშირი არ ქონიათ არც ზინოვიევ-კამენევთან და არც მათ «განსაკუთრებულ» აზრებთან, დაეკარგა ყოველგვარი ნდობა და პატივისცემა, როგორც საბჭოთა ხელისუფლების, ისე ბოლშევიკების ლიდერებისადმი. თუ რამე იდეური კი იყო ბოლშევიკებში, ყველაფერი ეს გაქრა, ძველი ბოლშევიზმი გადაგვარდა და მისი ადგილი დაიკავა ახალ დროის კარიერისტობამ და ძალაუფლებისადმი სიყვარულმა.

საბჭოთა ხელისუფლება და მისი ოფიციალური პრესის სულის ჩამდგმელები დღეს ყველა სხვანაირათ მოაზროვნე კომუნისტებს ნაძირალებს უწოდებენ. მათთვის ნაძირალებია ზინოვიევ-კამენევი, ტროცკი და ყველა მათი მიმდევრები; ნაძირალებია ყოველივე საქმიანობას ჩამოშორებული და სამუდამოთ შევბულებაში გასტუმრებული ბოლშევიკური ძველი გვარდია; ნაძირალებია ყველა ჯურის და ყველა კუთხეების უკლონისტები; ნაძირალებია არსებული რეჟიმით უკმაყოფილო და მის წინააღმდეგ ამოძრავებული ახალგაზდობა. ერთი სიტყვით, მთელი ბოლშევიკური პარტია ავსებულია ნაძირალებით. და ამ ნაძირალების წინააღმდეგ გაწიწმატებით იბრძვის მართლა ნაძირალებიდგანვე შემდგარი ბოლშევიკური ხელისუფლება.

დროა საბჭოთა კავშირის ხალხებმა ზომები მიიღონ, სათანადოთ დაირაზმონ და ამ ნაძირალთა საერთო გოდოლს შესაფერი ადგილი მიუჩინონ.

პ. ბ.

აკაკი წერეთელი

(გარდაცვალების 20 წლის თავზე)

ქართველი ერის სულიერი მესაიდუმლე, მისი სახელოვანი წარსულის მადიდებელი, აწმყოს დაუნდობელი მამხილებელი, მომავალ თავისუფლებისთვის მომღერალი, უბრალო და ბუმბერაზი, თითეულ ქართველის გულში სიყვარულისა და სათნოების, ძმობისა და თანასწორობის სხივთა მთესველი, მარადიული თანამგზავრი ქართველი ხალხისა ჭირსა და ლხინში, მონობასა და თავისუფლებაში—ხალხის მგოსანი, რომლის მკვეთრმა, შეუპოვარმა მებრძოლ კალამმა მხატვრულ შემოქმედებაში ჩამოქნილმა, ხალხურ ენა-წყლიანობასა და მახვილობაში გალესილმა გადაშალა ერის სულიერი კუნჭულის თითეული ნაწილი, სააშკარაოზე გამოიტანა ჩაგრულთა კვნესა, გაჭირვება და ვაება, ფლიდთა და ორგულთა ზრახვანი, სატირულ ლექსებში ამხილა ერის ხორცმეტნი, «ჩინ-ორდენებზე» მოვაჭრენი, უზრუნველ-ყოფილ ცხოვრების ძიებისთვის რუსეთის მთავრობის წინაშე რომ ფორთხავდენ, საკუთარ ერის ბედს რომ ივიწყებდენ...

აკაკი წერეთლის პოეზია, მისი ტიტანიური შემოქმედების წყაროები, ქართველი ხალხის ყოფა-ცხოვრების, მისი ისტორიულ ბედ-შავის და დიდების რეალური სინამდვილის ანარეკლია; მისი ჩანგის ჟღერა რეალისტური ჰანგებით არის ამღერებული, ყოველ ზედმეტ, გადაჭარბებულ ფორმისგან გაწმენდილი, ამქვეყნიურ წარმართ და უკუღმართ მოვლენათა მხატვრულ ფერადებში ჩამოსხმული; ესთეტიურ განცდათა გრძნობანი—სინამდვილით აღებულ საგანთა—ჩონგურის სიმებზე ჩამოკრულ ხმებში ჩამომდნარი. აკაკის ენა ხალხის ენაა,—უკანასკნელის ამეტყველება, მოსწრებული და დაუნდობელი, მოსიყვარულე და დამატკბობელი, საქართველოს ყოველ კუთხეში სამღერებელი. აკაკის ხელოვნების დინამიზმი სწორედ მისი სადა, ძალდაუტანებელ სიტყვათა გადმოლაგებისა და მათი თავიანთ ადგილზე ხმარებაში მარხია, ამაშია მისი ესტეტიური საიდუმლოება, რომელნიც იწვევენ მკითხველში განუსაზღვრელ ემოციებს და აღტყინებას. მისი ლექსთა კრებული, სატირა თუ კომედია—მარგალიტებია საქართველოს ყოველ კუთხეში რომ გაცისკროვნებული სახით შეგორდა, ხალხმა მასში მყისვე იგრძნო და დაინახა მისი სულიერი განცდების მამხილებელი, მისი მოსარჩლე, მისი დარდების გამქარვებელი. ის შეიყვარა უსაზღვრო სიყვარულით. ვის ხვდა წილათ საქართველოს ლიტერატურულ ასპარეზზე ხალხის გულის ასეთი დაპყრობა? შეიძლება გადაჭრით ითქვას—არავის. რუსთაველის ქვეყანაში, სადაც უკანასკნელის გენიალური შემოქმედება, ერის სიამაყე და სიცოცხლის სიმბოლო, დაუშრობელი წყარო შესწავლისა და კვლევა-ძიების, აკაკის პოეზია, ყოველ ქართველ ოჯახში, ყოველდღიურ ჭირვარამებში, ქართულ ლხინსა და მწუხარებაში საგოგმანებელი საგანია. საგაზეთო მასალაში შეუძლებელია ფართეთ გადავშალოთ აკაკის ლიტერატურულ და საზოგადოებრივ მოღვაწეობის ყოველი მხარე. აღვნიშნავთ მხოლოდ იმ ბრძოლას, რომელიც მე-60 წლ. ახალ თაობამ გაუმართა «მამებს», ქართული ენის გაწმენდა, ლიტერატურულ ასპარეზზე ახალი ჩანგის აჟღერება რომ მიზნათ დაისახეს. აკაკი ახალი თაობის შუაგულში იყო და იბრძოდა. სწორედ ის ამოიღეს ნიშანში და გრ. ორბელიანი დაუნდობლათ იხსენიებდა—«აკაკიებო-ბაკაკიებო» ენა წაგვიბილწეთ, მდიდარი ენაო». აკაკიმ თავისი ბასრი კალმით შესაფერი პასუხი გასცა. ახალთაობამ გაიმარჯვა სალიტერატურო ასპარეზზე, დაიწყო ახალი ლიტერატურული მოძრაობა, რამაც დასაბამი მისცა ჩვენი ქვეყნის ახალ კულტურულ და საზოგადოებრივ მოძრაობას.

აკაკი წერეთელი ქართულ ლიტერატურაში აუცილებლათ დემოკრატიული მიმართულების წამომწყები და გამტარებელი იყო, სახალხო იდეების დამცველი, არსებულ რეჟიმის წინააღმდეგ ამხედრებული,—მიძინებულ გლეხისა და ერის მშრომელ ნაწილში შეიჭრა, რომლიდგანაც ახალი ხალხი უნდა აღზდილიყო. ამხილა მათი პასიურობა და სულიერი პროტესტი, ამღერა «სიმღერა მკის დოს».

საზოგადოებრივ მიძინებისა და ბურუსით მოცულ ასპარეზზე დაეძებდა გმირებს—«გმირებს დაეძებს, უყივის ჩემი დაფი და ნაღარა». მაგრამ ირგვლივ მხოლოდ დაკნინებას და დაძაბუნებას ხედავდა და ისევ გაათკეცებული ენერგიით გმირებს წარსულიდან იხმობდა, მათ სახეებს ხატავდა, მათ თავდადებული მაგალითებით აწმყოს სილაჩრეს არცხვენდა, ქართველის გულში მოვალეობის გრძნობას აღვიძებდა. არ გვგონია აკაკის ჰქონდეს ლექსი პირადი განცდებით, თითეულ მათგანში აუცილებლათ ჩაქსოვილია ესა თუ ის მხარე საზოგადოებრივ ურთიერთობიდან. დიდი პატრიოტის კვნესა-გოდება, სატირიულ-მხილების თუ სხვა სამშობლოს განუსაზღვრელ სიყვარულით არის ჰანგებზე შეზავებული, გამუდმებით რომ თავს დასტრიალებს საკუთარ ქვეყნის უკუღმართ ბედის ტრიალს—ეს გულს არ უტეხს მის ჭაღარას და ახალ ძალებს დაეძებს...

თუ იტალიის დანტე, საფრანგეთის ვიქტორ ჰიუგო, გერმანიის შილლერი, პოლონეთის სენკევიჩი იყვნენ საკუთარ ქვეყნის პატრიოტული ჰანგებით მომღერალნი,—აკაკი საქართველოს ეროვნული სულის მაღვიძებელი, მისი მესაიდუმლე, მისთვის თავდადებული, მისი მოსიყვარულე, მისთვის მომღერალი იყო, არის და იქნება. ოცი წელია რაც ის ქართველმა ერმა ფიზიკურად დაჰკარგა, მისი გაბრწყინებული სახე დღეს დაპყრობილ და მებრძოლ ერის გულში ლამპარივით ანათებს, გზას უჩვენებს. თუ მისი ბასრი კალამი რუსეთის თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ გააფთრებით იბრძოდა, უკანასკნელმა ხომ მარტო ფერი შეიცვალა, ის იგივე დარჩა წითელ სამოსელში გახვეული, აკაკის სათაყვანებელ სამშობლოს თავზე ლოდივით რომ დასწოლია და განადგურებით ემუქრება. როცა ის ეუბნებოდა თვით მპყრობელობას:

«დამეხსენი ჩრდილოელო
რა მაქვს შენთან საზიარო
თვით ოხერო, მოუვლელო
როგორ გინდა მომიარო!..

ან ბოლოში:

«შენი ტყვე ვარ მაგრამ ჩემს გულს
ანუგეშებს ის იმედი
რომ ოდესმე შენს ცხრა-კლიტულს
მთლათ დალეწავს ჩემი ბედი!..»

დიახ საქართველო დალეწავს რუსეთის ბორკილებს და ის აღსდგება. მიდუნებულ მთა წმინდის სასაფლაოზე, მადლიერნი შვილნი მგოსნის საყვარელ ჩონგურის სიმებს მომართავენ და თავისუფლების ჰანგებს ჩამოჰკრავენ...

ღვის-პირელი.

ზოგი რამ

«კავკაზი»-ს უკანასკნელ ნომერში, სხვებთან ერთად, ჩვენს ლანძღვა-გინებაში ვინმე თფილისელიც ვარჯიშობს. ლექსიკონზე ეტყობა რომ უეჭველად ავლაბრელია. მარა ის არ კმაყოფილდება ლანძღვა-გინებით და, სხვათა შორის, ბრალს სდებს ჩვენს მთავრობას, რომ ქემალ ფაშასთან შეთანხმების მაგიერ, მოსკოვის მოლაპარაკებას უფრო მიენდოვო.

ოსმალეთის ეს ორიენტაცია არ ახალია, ძველია. ახალი ისაა, რომ ის ეხლა იბეჭდება «კავკაზი»-ს ფურცლებზე და, ცხადია, ხვდება გაზეთის მთავარ ხაზს. ბ. თფილისელმა, უეჭველია, იცის რომ ოსმალეთის მტრობა ჩვენ სრულიადაც არ გვინდოდა და არც დღეს გვინდა. იცის რომ ჩვენ ყოველივე ზომები ვიხმარეთ მასთან ზავი შეგვეკრა, მაგრამ ვერავითარმა დათმობამ ვერ აალებინა მას ხელი თავის იმპერიალისტურ მიზნებზე. საზავო მოლაპარაკების დროს სრულიად აშკარა გახდა რომ ოსმალეთს არ აინტერესებდა საკითხი დამოუკიდებელ ამიერ-კავკასიის შექმნისა. ყოველ შემთხვევაში მას უფრო აინტერესებდა ჩვენი ქვეყნის იარაღით დაპყრობა და მთელ იმედებს იმაზე ამყარებდა რომ ჩვენი ხალხი არ იყო მზათ თავის დასაცავათ. და თუ ამ დაცვაში რუსეთის დემოკრატიას თუ სხვებს მიმართეს—განა ეს ღალატია?! მოღალატეა არა ის, ვინც ხალხის დასაცავათ არავითარ სახსარს არ ზოგავდა, არამედ ის, ვინც ჩვენ ხალხს ბრძოლის სურვილს უნელებდა და «რუსეთის ფარგლებში ყოფნას, ოსმალეთის ფარგლებში ყოფნა სჯობია»-ო—უქადაგებდა. საბედნიეროთ ჩვენი ხალხი კარგათ იცნობს ამათ და მისი სახელით ასეთ როლს ეხლა ვეღარავინ გაითამაშებს...

აღსანიშნავია რომ როცა ოსმალეთმა უარჰყო მშვიდობიანი მოლაპარაკება, მოისურვა იარაღით საქართველოს დაპყრობა და სეიმმა დელეგაცია უკან გამოიწვია, «კავკაზი»ს დღევანდელმა რედაქტორმა ბ. ბამატმა, მთიელების დელეგაციის სახელით, ოსმალეთის დელეგაციას, სხვათა შორის, განუცხადა: ჩვენ არ გვეგონა თუ მეზობელ სახელმწიფოს წინააღმდეგ მტრულ მოქმედებას დაიწყებდა ამიერ-კავკასიაო. და ეს მაშინ, როცა კარგათ იცოდა რომ ომი დაიწყო არა ამიერ კავკასიამ, არამედ ოსმალეთმა.

და აი, როცა ეხლა ბ. ბამატი თავის გაზეთის საშვალებით ცდილობს კავკასიელთა ყურადღება აქეთ მიმართოს და ამ ცდაში, შეგნებულათ თუ შეუგნებლათ, ასე ეხმარებიან მას თფილისელი და ძმანი მათნი—მაგონდება ილია ჭავჭავაძის «იანიჩარი»-დან შემდეგი ადგილი:

«ვსთქვი თუ, ვისთვის შენ კისკისობ, ვისთვის
იჩენ სიმარდესა?
შენი რაა, რომ ამშვენებ შენს დამღუპველს
ოსმალეთსა?»

⁂

ბ. თფილისელი არა მარტო ამით «ამშვენებს» «კავკაზ»-ს! ის თაღლითობს კიდეც. ის სწერს: «მოსკოვის თავდასხმის საბედისწერო წუთებშიაც კი მთავრობის ოფიციოზური რუსული გაზეთი «ბორბა» სწერდაო: «ჩვენ მოუწოდებთ რევოლიუციის მონაპოვართა ყველა ერდგულთ *არა სამშობლოს და სამშობლო კერას დასაცავათ* (ხაზი ჩვენია), არამედ მშრომელთა დასაცავათ მარქსიზმის სამღვთო დოქტრინების უზურპატორებისაგან»-ო. სწერს ასეთ სისაძაგლეს და გაზეთის ნომერს კი არ ასახელებს! და სანამ მას გაზეთის ეს ნომერი არ დაუსახელებია ჩვენ უფლება გვაქვს მას საჯაროთ უწოდოთ . . . ჭორიკანა.

⁂

აღსანიშნავია რომ ჭორიკანობა გაზ. «კავკაზს» იმ თავიდანვე თან დაჰყვა. აქ ჭორიკანობს არა მხოლოდ თფილისელი, არამედ თვით რედაქტორიც, რომელსაც მოჰყავს ერთი ადგილი დალინის იმ წერილიდან, რომელიც დაბეჭდილი იყო «სოც. ვეს.» და სწერს თითქოს დალინს დაეწეროს, რომ ეს წერილი ნ. ჟორდანიამ მისწერა საზ. გარ. რ. ს.-დ. პ. დელეგაციასო (№ 12). ნამდვილათ კი დალინის წერილში ამასთან დაკავშირებით ნ. ჟორდანიას გვარი სრულიად არ არის ნახსენები. რა უფლებით ჩაუმატა ბ. ბამატმა ნ. ჟორდანიას გვარი სხვის წერილში და რა ეწოდება ასეთ საქციელს?

⁂

ჭორიკანა რედაქტორს მხარს უმშვენებს ჭორიკანა პრესის მიმომხილველი, რომელიც ამავე ნომერში დაბეჭდილ პრესის მიმოხილვაში სწერს: «დამ. საქ.» განსაკუთრებულ დანაშაულათ «კავკაზს» იმას უთვლის, რომ ჟურნალი რუსულ ენაზე გამოდის»-ო. მთელი ეს წინადადება თავიდან ბოლომდე «კავ-ზი»ს გამოგონილია და არაფერი ამის მსგავსი «დამ. საქ.» რასაკვირველია არ დაუწერია. მას ერთი სიტყვითაც კი არ უსაყვედურებია თუ რატომ «კავკაზი» რუსულ ენაზე იბეჭდებაო.

⁂

ჭორიკანობს «კავკაზი» არა მხოლოდ ჩვენს შესახებ—თავის თანამშრომლის შესახებაცკი. ამას წინათ ჩვენ მოვიყვანეთ «კავკაზი»-დან მ. წერეთლის წერილის ერთი ადგილი, სადაც ეწერა—კავკასიის ჭეშმარიტ პატრიოტების მედროშეა გაზეთი «კავკაზი»-ო. მ. წერეთელმა «თეთ. გიორ.»-ში მისი აზრის დამახინჯება დაგვწამა—მე ვწერდიო რომ პარიზში გამოცემული «კავკაზი»-ა ორგანო ამ იდეათა გამავრცელებელიო. «კავკაზ»ში კი, საიდანაც მე მოვიყვანე საჭირო ადგილი სწერია არა «იდეათა გამავრცელებელი», არამედ «ჭეშმარიტ პატრიოტთა მედროშე». როგორც ვხედავთ ჭორიკანობა, სხვისი აზრების და ნაწერების აღნიშვნაში თაღლითობა არის არა შემთხვევითი მოვლენა, არამედ მთელი მეთოდი. და ამ მეთოდით «კავკაზი»-ც უხვად სარგებლობს.

⁂

თაღლითობასთან ერთად «კავკაზ»ს ხუმარა თანამშრომელიცა ყავს. აი ვინმე ტამბიი ელეკხოტი. სახელმწ. სათათბიროში—მოგვითხრობს ის, (№ 12)—შეტანილი იყო შეკითხვა კავ. ნამესტნიკის უკანონო მოქმედებათა და კავკასიის ადმინისტრაციის თავგასულობათა შესახებ საერთოდ და კერძოთ ჩეჩნეთში. და ჩემს განცვიფრებას საზღვარი არ ქონდა, როცა კავკასიის ხალხების დასაცავად გამოვიდა გიჟიცკი, პურიშკევიჩის ფრაქციის წევრი. მენშევიკი დეპუტატების სიჩუმის გამოსარკვევათ მივმართე ჩემს მეგობარ ქართველებს და მათ ამიხსნეს რომ ვითომ მენშევიკებს არ შეუძლიათ გამოვიდენ ნამესტნიკის წინააღმდეგ, რადგან ისინი დუმაში სწორეთ ნამესტნიკმა გაიყვანაო. ეს რასაკვირელია თავიდან ბოლომდე სიცრუეა. ის მაინც განაგრძობს. თფილისთან ბრძოლაში გვარდია არავის უნახავსო. ეს არავინ თვითონ ბ. ელეკხოტია რასაკვირველია. ეს კიდევ არაფერი. «ერთხელ—ამბობს ის (№ 13)—განსვენებულმა ნ. რამიშვილმა მე გამიცხადა: «ჩვენ ქართველებს გვეშინია მთიელებთან კონფედერაციაში შესვლა»-ო. და ამის დასამტკიცებლათ არავითარი საბუთი, გარდა იმისა, რომ ეს «მე გამიცხადაო» მას არ მოჰყავს. სწერს კი: «მისი პირით მენშევიკური პარტია ლაპარაკობდა»-ო. თუ ასეა რატომ ერთი ცოცხალი მოწამე ვერ იშოვა? ვერ იშოვა იმიტომ

რომ ასეთი რამ არ ყოფილა და არც შეიძლებოდა ყოფილიყო. ნ. რამიშვილი მკვდარია, მკვდარს კი ლაპარაკი არ შეუძლია. მაგრამ ბ-ნ ელექხოტს ავიწყდება რომ «ტყუილს მოკლე ფეხები ასხია»...

ერთი სიტყვით ეს «კავკაზი» ნამდვილი ყიზილბაშური ლიტერატურაა, სადაც სიცრუე და ორპირობა მთავარ ფარ-ხმალათ არის გამოტანილი...

ერ. ერ.

ამხ. თედო კიკვაძე

თფილისში ამ დღეებში გადაიცვალა ჩვენი ძველი პარტიული მოღვაწე ამხ. თ. კიკვაძე.

ამხ. თედო ეკუთვნოდა მოღვაწეთა იმ ჯგუფს, რომელნიც ჯერ კიდევ სემინარიაში მოწაფეობის დროს იღებდენ მონაწილეობას სხვადასხვა საპროტესტო თუ არალეგალურ მუშაობაში. ასეთი მუშაობისათვის ის სხვებთან ერთად კიდეც გამორიცხეს თფილისის სემინარიიდან. აქედან ის წავიდა თავის სოფელში გურიაში. რამდენიმე ხნის შემდეგ გადმოსახლდა ქ. ოზურგეთში და დაიწყო კერძო მასწავლებლობა. მასწავლებლობასთან ერთად ის იღებდა მხურვალე მონაწილეობას ყოველგვარ საზოგადო საქმეში. სწერდა «კვალში» ჭალარას ფსევდონიმით. ეს ის დრო იყო როცა მთელი საზოგადოებრივი განვითარება თავის საჯარო გამოხატულებას პოულობდა კულტურულ საქმიანობაში. ამხ. თედო დიდ აქტიურ როლს თამაშობდა ყველა ასეთ საჯარო გამოსვლებში. განსაკუთრებული როლი ითამაშა მან მეაბრეშუმეთა ამხ. «შუამავალი»-ს ირგვლივ დატრიალებულ კამპანიაში. ეს იყო პირველი დიდი შეტაკება გურიაში დიდ საჯარო კრებაზე მემარჯვენე-მემარცხნე ძალებისა. «შუამავლის» სათავეში იდგა ს. ჭეიშვილი, კანდიდატი მემარჯვნე ელემენტებისა, და აი მის წინაალმდეგ გაილაშქრა წევრთა ერთმა ნაწილმა მესამე დასელების მეთაურობით. მერმინდელი ამბების საზომით ეს კრებები, რა თქმა უნდა, უმნიშვნელოა, მაგრამ იმ დროს ეს ძალიან დიდი მნიშვნელობისა იყო და დიდი გამოძახილიც ქონდა მთელ საზოგადოებაში. კრებებს, გარდა მრავალი წევრებისა, ესწრებოდა აუარებელი გარეშე საზოგადოება და კრებაზე ატეხილი კამათი კიდევ დიდხანს გრძელდებოდა კრების გარეშე. ამ კამპანიის ერთი მეთაურთაგანი იყო ამხ. თედო. მართალია ეს კამპანია ფაქტიურად დასრულდა ოპოზიციის დამარცხებით, მარა არსებითად ეს იყო დიდი ნაბიჯი წინ საზოგადოების გამოსაფხიზლებლათ და მისი გონების ასამუშავებლათ.

ამ ხანებში თავი იჩინა აქა-იქ არალეგალურმა მუშაობამ, რომელიც დიდი სისწრაფით ვითარდებოდა. ამხ. თედო ამ მუშაობის ერთი მონაწილეთაგანი იყო, რის გამო რამდენიმე წლის შემდეგ იძულებული იყო ოზურგეთი მიეტოვებია. ის გადმოსახლდა თფილისში და ახლა აქ შეუდგა პარტიულ მუშაობასთან ერთად სხვადასხვა ორგანოებში მუშაობას. ყველაზე მეტად კი წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებაში. იმ დროს ყველა ასეთი მოღვაწეობა იყო უჯამაგირო. თავის თავი თვითონ უნდა გერჩინა და ამხ. თედოს საარსებო სახსარს ისევ და ისევ კერძო გაკვეთილები შეადგენდა. თუ რა დახელოვნებულ მასწავლებლათ ითვლებოდა ის, ამტკიცებს თუ გინდ ის ფაქტი, რომ როცა წერა-კითხვის გამარ. საზოგადოებამ გადასწყვიტა იაკ. გოგებაშვილის «დედა-ენა»-ში ზოგიერთი ცვლილებები შეეტანა და საამისო კომისია შექნა სამი პირისაგან, ერთი მათგანი იყო ამხ. თედო.

ჩვენი დამოუკიდებლობის დროს ამხ. თედო კიდევ უფრო ენერგიულად ეწეოდა საზოგადო-საქვეყნო მუშაობას, ის იყო ამავე დროს წევრი დამფ. კრებისა. ოკუპაციის შემდეგ ის დარჩა საქართველოში და სხვებთან ერთად განიცდიდა დამპყრობელთა რეჟიმის მთელ სიმძიმე-სიდუხჭირეს, მარა გულს არ იტეხდა, სულით არ დაცემულა და თავის სიმხნევით სხვებსაც ამხნევებდა. მეტეხში გარდაცვლილ მინისტრ პარ. ჭიჭინაძის დასაფლავებაზე. უამრავ დამსწრეთა წინაშე, რომელთა შორის მრავალი ჩეკისტები იყვნენ, პარტიის დავალებით მან წარმოსთქვა მეტად გაბედული სიტყვა ოკუპანტების წინაალმდეგ, რისთვისაც ის კიდევ უფრო შეავიწროვეს და არსებობის ყველა გზები დაუხშეს. მიუხედავათ ყოველივე ამისა, ის შერჩა ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლას და სიკვდილამდე შეძლებისა და გვარად ხელს უწყობდა მის გაძლიერება-განვითარებას.

აღდგენილი და განთავისუფლებული საქართველო არ დაივიწყებს ამხ. თედო კიკვაძის ღვაწლს ჩვენი ხალხის და ჩვენი ქვეყნის წინაშე...

განი.

აკაკის «რჩეული ნაწერები»

საბჭოთა საქართველოში გამოიცა ნაწერები ჩვენი კლასიკებისა; ამათში არავის ისე უდიერათ არ მოპყრობიან, როგორც აკაკი წერეთელს. მის მიმართ არ არის დაცული გამოცემის არც ერთი ის მიღებული წესი, რაიცა უნდა იყოს თვისება ყველა მიუდგომელი გამომცემლობის. ჯერ ერთი რათ ღირს ეს «რჩეული ნაწერები»? ვინ აარჩია, რა საზომით. რა ხელმძღვანელობით? უეჭველია, ის რაც მოეწონა გამომცემელთ—ეს თურმე «რჩეულია», საუკეთესოა, ხოლო რაც არ მოეწონათ—საარქივოა. შეადარეთ მეორე პოეტის ნაწერების გამოცემას. ილია ჭავჭავაძისას. აქ «რჩეული ნაწერების» ალაგას ჩვენ გვაქვს სრული ნაწერები, რომელთა შორის მოთავსებულია ისეთებიც, რასაც თვითონ ავტორი თავის სიცოცხლეში სასტიკათ მალავდა მათ ავტორობას. აქ ტენდენცია აშკარაა. რამენაირათ ილია გამოიყენონ «მესამე დასის» წინაალმდეგ და მით ის აქციონ იარაღათ დღევანდელი რეაქციონერების. გარდა ამისა, ილიას ნაწერებს თან ახლავს ვრცელი კომენტარიები და გარკვევა იმ პირობებისა, რომელშიაც მას უხდებოდა წერა.

აკაკის აღარ დაუმსახურებია ჩვენი ნაციონალისტების ასეთი სიყვარული და ყურადღება და მისთვის თავისებური ოპერაცია გაუკეთებიათ, ურჩევიათ, დაურჩევიათ. დიდი უმრავლესობა კი გადორში გადაუყრიათ. ამ ოპერაციას ასე ასაბუთებს აკაკის კრიტიკოსი ბ. ვახ. კოტეტიშვილი. ის სწერს: «აკაკი წერეთელმა პოეზია ჩამოიყვანა ყოველდღიურ წვრილ საკითხებამდე, რის გამოც მისი ლექსების უმრავლესობა, შეიძლება ითქვას, მხოლოდ საარქივო მასალას წარმოადგენს». საბუთი? არაფერი. გარდა თვით აკაკის აზრისა თავის თავზე: «საზოგადოთ მე ხელოვნებას ყურადღებას არ ვაქცევდიო» და სხ. მეტათ მორცხვი და თავდაბალი წარმოდგენა თავის თავზე. ეს ხვედრია ყველა მართლა დიდი კაცის, ხოლო ყველა ბრიყვს და მეტიჩარას თავის თავი გენიოსათ წარმოუდგენია. რაკი ასე უსამართლოთ მიუდგენ პოეტს, რასაკვირველია მის აკადემიურ გამოცემაზე ფიქრიც აღარ შეიძლებოდა, თუმცა ასეთ მოპყრობას გამომცემელნი ხსნიან არა პრინციპიალური მიდგომით, არამედ იმით, რომ «ფრიად შეუფერებელი სამძიმო იქნებოდა ასეთი გამოცემისათვისო» (ტ. I). ყველაზე უფრო მოხვდა აკაკის ლექსებს; ამ ნაწერთა დიდი უმრავლესობა ეხება შინაურ სატკივარს, ებრძვის შინაურ სიდუხჭირეს, აწერილია ეს თუ ის მოვლენა, აწერილია ისეთი პოეზიით და აღმაფრენით, რომ შიგ კონკრეტიზაცია აღარ სჩანს და თამამათ მიუდგება ყველა ხანის დუხჭირ მოვლენებს. პოეტის სიდიდეც სწორეთ ამაში იხატება—დასწეროს რომელიმე ფაქტის გამო—მარა თვით ფაქტი შიგ არა სჩანდეს და მხოლოდ მისი სული რჩებოდეს. აიღეთ მაგ. ყეენობა. ყველა უხეირო არჩევანს ეხება. თუმცა დაწერილია სპეციალურათ ქუთაისში მარშლის არჩევანის გამო. შეიძლება ითქვას მთელ მესამოცე წლეების მოღვაწეთა შორის აკაკი პირველი უშიშარი რაინდი მებრძოლია. ის სატირის სასტიკ ქარცეცხლში ატარებს გაბატონებულ წოდების ზედაფენებს, მის საქმიანობას, მის მიმართულებას და სულისკვეთებას. ამის გამო აკაკი ციხეშიც კი იჯდა, რამდენიმეჯერ ხანჯლოსნები მოსაკლავათ გამოეკიდენ, ბოლოს კონსერვატორი მწერლებიც კი გადაეკიდენ «მკვახე ენისათვის», იყო განმარტოვებული, ყველა დაჯგუფებათა გარეშე. ამაყათ მარტო მდგომი და მებრძოლი. მისმა კალამმა არ იცოდა კომპრომისი, ბოროტებასან შერიგება. მისი ძლიერი სულის და თავის დადების გამოხატულებაა სხვა მრავალთა შორის ლექსი «გაზაფხული», დაწერილი 1 მარტს 1881 წ., ალექსანდრე მეორის მოკვლის გამო და დაბეჭდილი ამ თარიღით იმავე წლის სამ მარტის «დროება»-ში. ასეთი გაბედულობა არ გამოუჩენია არც ერთ მწერალს მთელს იმპერიაში. ან აიღეთ «ნადირობა», სადაც ნადირთა სახით გამოყვანილია გუბერნატორი, მარშალი, ღენერლები, დიდი და პატარა მოხელენი და ისინი გაკრულია სამარცხვინო ბოძზე. ან და «ვირი და ფილოსოფოსი», რომელშიაც გამოხატულია ჩვენი მაშინდელი გაბატონებული საზოგადოება. მეორე მხრით წაიკითხეთ მისი ლექსები მუშებზე და გლეხებზე, როგორი სიყვარულით და იმედით მათ შეჰყურებს. ეს უდიდესი მებრძოლი და დემოკრატი პოეზიის მწვერვალზე მდგომი არ გახდა ღირსათ უკეთესი გამოცემის და მიუდგომლათ დაფასების.

ბ. კოტეტიშვილი ამბობს, რომ ძველ თაობასან ბრძოლა მთელი თავისი სიმძიმით დააწვა ი. ჭავჭავაძეს და არა აკაკისო. ეს ჩვეულებრივი ზღაპარია. სინამდვილეში კი ხდებოდა წინაალმდეგი. აკაკის ლექსები ბრძოლის პოეზიაა, ხოლო ილიას პოეზია ამ მხრით მისი აჩრდილია. აკაკი ერთ ძირითად საკითხში დიდათ განირჩეოდა თითქმის მთელ მის თაობისაგან. ეს საკითხია იარაღის მნიშვნელობა ჩვენს ცხოვრებაში. «ივერია» ქადაგებდა იარაღი აღარ გვესაჭიროება, გუთანია ჩვენი საქმეო. აკაკიმ ამას უპასუხა ცნობილი ლექსით—ხანჯალი. ანტონ ფურცელაძემ დასწერა მთელი რიგი ფელეტონებისა—მახვილი თუ ინდუსტრია, სადაც «ივერიის» აზრი გაატარა, მხოლოდ გუთანი შესცვალა ინდუსტრიით. აკაკიმ სასტიკათ გაილაშქრა მის წინაალმდეგ ლექსით «მახვილი თუ ინდუსტრია». ვინ გამართლდა? ისტორიამ გაამართლა აკაკი, იარაღი დაგვჭირდა, პაციფიზმი გაკოტრდა.

მთელ ამ ამბავს, მთელ ამ ბრძოლას. რასაც აკაკი ეწეოდა თავის ლექსებით. არავითარი ახსნა განმარტება არ ახლავს და ახალი თაობა, რომელსაც ეს ამბები არ მოესწრება, მარტო ლექსებზეა მიშვებული. გამომცემლები მოეპყრენ ამ დიდ საქმეს წმინდა ფორმალურათ. რატომ? იმიტომ რომ აკაკი სრულიად გამოუსადეგარია იარაღათ რეაქციონერების ხელში ჩვენს წინაალმდეგ და ის დაივიწყების და არქივის უწყებისაკენ გააქანეს.

აკაკის პოეზიის აკადემიური გამოცემა დღის წეს-რიგში დგას...

◆◆◆

დაიბეჭდა და გამოვიდა საქართველოს სოციალდემოკრატიული მუშათა პარტიის საზღვარგარეთელი ბიუროს ორგანო რუსულ ენაზე «ეხო ბორბი». № 2.

◆◆◆

ჟურნალ-გაზეთებიდან

რუსი სოციალისტები. ჟურნ. «სოც. ვესტ.» ამა წლის იანვრის ნომერში დაბეჭდილია რუსი სოციალისტების მეტად საინტერესო წერილი, რომელიც მიუღია «სოც. ვესტ.» რედაქციას შემდეგი წარწერით: «განძრახვა მქონდა გამეგზავნა ეს წერილი «დეილ ჰერალდ»-ში (ინგ. მუშ. პარტ. ორგანო). მაგრამ გავიგე რა მისამართი თქვენ გიგზავნით თქვენი მეგობრების ამ წერილს საბჭოთა რუსეთიდან»-ო. აი წერილის შინაარსი შემოკლებით:

ინგლისის მუშათა პარტიას. თქვენი პარტია სარგებლობს დიდი პატივისცემით ყველა ქვეყნების მუშათა შორის და ითვლება უდიდეს პარტიათ სოც. ინტერნაციონალში. მაგრამ. სამწუხაროთ, თქვენმა მეთაურებმა—ვებმა და სხვებმა ნახეს რა საბჭოებში ახალი ქარხნები, კლუბები და შკოლები, ვერ შეითვისეს აქაური სოციალური ურთიერთობის სინამდვილე და მუშათა მდგომარეობა და დღემდის შემცდარათ აშუქებენ ინგლისის მუშათა წინაშე რუსეთის თანამედროვე წყობას.

დროა გაიგოს მთელმა ქვეყანამ რომ ბოლშევიკები დიდი ხანია რაც გახდენ პარტიათ ყველა ჯურის დირექტორებისა და ადმინისტრაციისა. აშენებენ ისინი არა სოციალიზმს, არამედ განსაკუთრებული სახის კაპიტალიზმს. ამას ამტკიცებს ისიც, რომ მოსპეს რა ძველი ბურჟუაზიული კლასები—ქმნიან და ზრდიან ახალ პრივილეგიურ კლასებს და ჯგუფებს მუშათა და მშრომელთა შევიწროების და გაყვლეფის ნიადაგზე. საბჭ. რუსეთში გაჩნდა რამდენიმე ახალი კლასი და ჯგუფი, რომელთა მდგომარეობა ძლიერ განსხვავდება ერთიმეორისაგან.

1. უმაღლესი პოლიტიკური და ადმინისტრატიული—ეს ნამდვილი ბატონ-პატრონნი წარმოებათა და დაწესებულებათა. მუშათა კონტროლი დიდი ხანია ფიქტიურია, ყოველივეს სწყვეტს და განაგებენ დირექტორები და მთავარი ინჟინრები, რისთვისაც იღებენ უდიდეს ჯამაგირს, პრემიებს. საკუთარ ავტომობილებს, ორდენებს, ჯილდოებს, საუკეთესო ადგილებს კურორტებზე უფასოთ, საუკეთესო საქონელს დაკლებულ ფასებში, ქეიფობენ უძვირფასეს ბანკეტებზე, აქვთ საუკეთესო ბინები და დამატებითი ოთახები. მათ ხელშია უკანტროლოთ დიდი თანხები და აღჭურვილნი არიან ისეთი უფლებებით, რომ ვისაც უნდათ აამაღლებენ, ვისაც უნდათ ქუჩაში გაისვრიან.

2. პროფესორები, ლიტერატორები, მხატვრები, ხელოსნები და ბრიგადირები. ესენი დიდი ხანი არაა მას შემდეგ რაც მთავრობის წინაალმდეგნი იყვნენ. მაგრამ ეხლა მთავრობა ცდილობს გააუმჯობესოს მათი მდგომარეობა, აძლევს მათ თანდათან მეტ უფლებას დაბალ ფენებზე, რადგან იცის რომ მაღალი ბიუროკრატიის ბატონობის შენახვა და არსებული წყობილების დაცვა გალატაკებულ მასების რისხვისაგან შესაძლებელია მხოლოდ ამ მრავალ რიცხოვან საშუალო კლასებზე დაყრდნობით.

3. დამკვრელები. ესენია ძლიერი და მარჯვე მომუშავენი დაბალი ფენებიდან, რომელთაც აქვთ ზოგიერთი უპირატესობანი. ესენი სჭირიათ იმისთვის რომ მშრომელთა მთლიანი მასსა იყოს დანაწილებული რომ ვერ შესძლონ საერთო ინტერესებისათვის ერთობლივათ ბრძოლა მაღალი ბიუროკრატიის წინაალმდეგ.

4. პროფ. მუშები. არც ამათი მდგომარეობაა სახარბიელო. თუმცა შედარებით ცოტა მეტს აძლევენ. მათი თვიური საშუალო ხელფასი უდრის 20 მან. ოქროზე რომ ვიანგარიშოთ, ე. ი. ორნახევარ გირვანქა სტერლინგს. ეს 3-4 ჯერ ნაკლებია იმ საშუალო ხელფასზე, რომელსაც იღებდენ ჩვენი მუშები ომამდე.

5. დაბალი მოსამსახურენი. იღებენ 150-200 მან., მაგრამ მათთვის სურსათ სანოვაგის მიწოდება ისეთ ცუდ პირობებშია, რომ რეალურათ მათი ხელფასი არ აღემატება 6-7 მან. ოქროზე თვიურათ.

6. შავი მუშები და წვრილ წარმოებათა მუშები—იღებენ თვიურათ 4-6 მან. ოქროზე. ცხადია ამათი მდგომარეობა მეტად მძიმეა, შეადგენენ კი 60 პროც. მუშათა საერთო რიცხვისას. ესენი უფლებრივათაც ყოველივე დაცვას მოკლებული არიან.

7. კოლხოზნიკები. აქაც დიდი დანაწილებაა: მართველები, ბრიგადირები, დამკვრელები. ესენი ცხოვრობენ არა უარესათ წინანდელი კულაკებისა. ძირითადი მასსა კი სრულიად დავიწყებული, დაშინებული და დამშეულია.

8. იძულებით მომუშავენი. ამათი რიცხვი არა ნაკლებია ორი მილიონისა. ესენი კი სრულიად უუფლებონია და მუშაობენ ლუკმა პურის და დამპალი თევზის გულისთვის.

9. უმუშევარნი. ესენია უფროსების მიერ ამა თუ იმ დანაშაულისათვის დათხოვნილნი. ასეთებს არავითარ დახმარებას არ აძლევენ. აგდებენ ბინიდანაც და რომ შიმშილით არ დაიხოცონ მათხოვრობენ, ქურდობენ, მრუშობენ და სხ. მათხოვრობა და ქურდობისათვის მათ ასახლებენ ქალაქებიდან, ხვრეტენ, გზავნიან იძულებით სამუშაოზე 5-10 წ.

ამ რიგათ საბჭოთა რუსეთში სულ მცირე უმცირესობა სარგებლობს ყოველგვარი უპირატესობით და ცხოვრობს კარგათ, დიდი უმრავლესობა კი უკიდურეს გაჭირვებას განიცდის. უცხოელებს ჩვენი ხელფასი საბჭოთა მანეთებში დიდათ ეჩვენებათ. მარა საქმე იმაშია, რომ ჩვენი მანეთი მშრომლის ხელში უდრის 3-5 კაპ. ოქროზე.

გირ. კარაქი ტორგსინით ღირს—25 კაპ. ოქრ., მტკიცე ფასით—3 მ., კომერციული ფასებით კი—12 მან. პური ტორგსინით—2 კ., მტკიცე ფასებით—24 კაპ., კომერ.—70 კაპ., ასე რომ ჩვენი ხელფასის რეალური ღირებულება ერთ გირვანქა სტერლინგზე ნაკლები მოდის თვეში. და ვინ იცის რამდენია რომ ამაზე ნაკლებსაც იღებს!

მაგრამ ამ მათხოვრული ჯამაგირიდანაც გვართმევენ უკანასკნელს: სახ. სესხი—9-10 პროც., გადასახადი—4-5 პრ. კასაში—3-4, კოოპერატივის პაი—3 6 და სხ. საერთოთ—18-20 პროც. ასე რომ ჩვენი მუშის საშუალო თვიური ხელფასი ოქროზე არ აღემატება 5 მანეთს.

ჩვენი მეზღვაურები თავის ხელფასით და ჭამასმით კარგ შთაბეჭდილებას ახდენენ თქვენს მუშებზე. მარა საქმე იმაშია, რომ როცა ჩვენი მეზღვაურები უცხოეთში მოგზაურობენ იღებენ კარგ საჭმელ სასმელს და ხელფასის 20 პროც. ვალიუტით და ტორგსინის ბონებით. ხოლო როცა ბრუნდებიან—მათ კვებავენ ჩვეულებრივათ და ჯამაგირსაც საბჭოთა მანეთებით აძლევენ.

ასე რომ თუ ჩვენ ნაკლები უმუშევრები გვყავს ვინემ თქვენ, სამაგიეროთ ჩვენი მუშა თავის მძიმე მუშაობაში იღებს ნაკლებს, ვინემ თქვენი უმუშევარი.

ამ ჟამად კომუნისტებს უნდათ თქვენ ჩაგითრიონ საერთო ფრონტში. ჩვენ გვგონია რომ თქვენ პირველ პირობათ ერთი ფრონტისათვის უნდა წარადგინოთ შემდეგი: მისცეს საბჭოთა მთავრობამ თავისუფალი არსებობის, სიტყვის და პრესის თავისუფლება რუსეთის სოციალისტურ პარტიებს და უფლება მისვლა-მოსვლის და თქვენთან ურთიერთობის. კომინტერნი ამაზე არ თანხმდება, რადგან ეშინია ყოველივეს გამოაშკარავების. მაგრამ რუსეთის მშრომელთა დახმარება თქვენ შეგიძლიათ მხოლოდ იმით რომ აიძულებთ საბჭოთა მთავრობას—ამ კომინტერნის ტყუპს—მისცეს რუსეთის მოქალაქეებს პოლიტიკური თავისუფლება. მაშინ თქვენ გაიგებთ ყოველივე იმას რაც შემთხვევით წერილში არ დაიწერება.

კიროვის მოკვლის გარშემო. როგორც ვიცით კიროვის მოკვლის გამო საბჭოთა რუსეთში გაუსამართლებლათ დახვრიტეს რამდენიმე ასეული კაცი, რომელთა შორის ბევრი ისეთები იყვნენ, რომელნიც მკვლელობამდე დიდი ხნით ადრე იყვნენ დაპატიმრებულნი. ამ სიველურემ ევროპის მუშათა წრეებში დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია. კერძოთ ინგლისის მუშათა ნაციონალურმა საბჭომ, რომელშიდაც შედიან მუშათა პარტია, ტრედუნიონები და პარლამენტის მუშათა ფრაქცია, აირჩია დეპუტაცია, რომელსაც უნდა ენახა საბჭოთა წარმომადგენელი მაისკი და გადაეცა მისთვის ინგლისის მუშათა წრეებში გამოწვეული უკმაყოფილება დეკემბრის დახვრეტებით.

დეპუტაცია შესდგებოდა ათი წევრისაგან, რომელსაც მეთაურობდენ მუშათა პარტიის აღმასრულებელი კომიტეტის მდივანი მიდლტონი, ტრედუნიონების გენერალური საბჭოს მდივანი სიტრინი და პარლამენტის ფრაქციის ლიდერი ლენსბერი.

დეპუტაცია მიიღო მაისკიმ თანადასწრებით პოლპრ. ზოგიერთი წევრებისა, რომელთა შორის, დეპუტაციის წევრთა აზრით, ერთი, როგორც თავისი გარეგნობით, ისე თავის ქცევით, უეჭველად, გეპეუს აგენტი იყო.

თავის დავალების შესახებ დეპუტაციამ ამ დღეებში ნაციონალურ საბჭოს მოახსენა შემდეგი:

თანახმათ თქვენი დავალებისა ვინახულეთ მაისკი. საუბარი გაგრძელდა ერთ საათზე მეტი და ზოგჯერ მეტად მკაცრ ხასიათს იღებდა. მაისკიმ ჯერ წაიკითხა ჩვენი პროტესტი დახვრეტების წინაალმდეგ. მან მწუხარება გამოსთქვა რომ მუშათა პარტია სანამ პროტესტს გააცხადებდა არ გაეცნო ნამდვილ ფაქტებს სარწმუნო წყაროებიდან. სოციალისტებს არ შეშვენის ასეთ სერიოზულ საქმეში იხელმძღვანელონ ჭორებით და კაპიტალისტური პრესის ცილისწამებითო. სიტრინმა უპასუხა რომ მუშათა ნაციონალ. საბჭომ იხელმძღვანელა არა ჭორებით, არამედ საბჭოთა ოფიციალური პრესის ინფორმაციითო. ამოიღო ჯიბიდან დეკრეტის და სამხედრო კოლეგიის განაჩენის თარგმანი და მოსთხოვა მაისკის დაედასტურებია, რომ ეს დოკუმენტები მართლაც იყო გამოქვეყნებული საბჭოთა გაზეთებში და რომ თარგმანი დედანთან სწორია. მაისკი დიდათ შეშფოთდა. იძულებული იყო ყოველივე დაედასტურებია და შემდეგ მოესმინა დეპუტაციის წევრთაგან მეტად მკაცრი კრიტიკა ამ დეკრეტისა, რომლის შესახებ დეპუტაციის ერთმა წევრმა, სხვათა შორის. სთქვა რომ განათლებულ კაცობრიობის ისტორიაში ამ დეკრეტის სიველურეს პრეცედენტი არ აქვსო.

შემდეგ მაისკიმ განაცხადა რომ მას არ სჯერა გულწრფელობა იმ მოტივების, რომლებმაც აიძულა მუშათა პარტია ასეთი პროტესტი გაეცხადებია. ალბათ ეს მანევრი მუშათა პარტიას მომავალი არჩევნებისათვის უნდოდა ბურჟუაზიულ ამრჩევლების ყურადღების დასამსახურებლათო.

ამ თავხედობამ განსაკუთრებით გააბრაზა მოხუცი ლენსბერი. ის წამოდგა და მიმართა თავის კოლეგებს: რადგან ბ. ელჩი საეჭვოთ ხდის ჩვენი პროტესტის მოტივის გულწრფელობას, რომელიც გამოწვეულია მხოლოდ და მხოლოდ ჰუმანიური მოტივებით—ჩვენ მასთან სალაპარაკო აღარაფერი დაგვრჩენია და წინადადებას გაძლევთ შევწყვიტოთ საუბრის გაგრძელება. ამაზე სიტრინმა განაცხადა რომ თუ ბ. ელჩს ჩვენი მოტივების გულწრფელობა საეჭვოთ მიაჩნია, ჩვენცა გვაქვს უფლება საეჭვოთ მივიღოთ ის განცხადება რომელიც მან გააკეთა საბჭოთა მთავრობის სახელით, მით უფრო რომ ამისთვის მე მაქვს მეტად სერიოზული საბუთი: საბჭოთა ოფიციალურ პრესას არა ერთხელ დაუწერია რომ ჩვენი მუშათა პარტია აუარება ფულს იღებს კაპიტალისტებისაგან ინგლისის მუშათა ინტერესების გაყიდვაში. და თუ საბჭოთა მთავრობა არ ერიდება ჩვენს მიმართ გაავრცელოს ასეთი საზიზღარი სიცრუე და ცილისწამება—რატომ უნდა ვიყოთ დარწმუნებული რომ ის მართალს ამბობს გაუსამართლებლათ დახვრეტილების შესახებ! განათლებული კაცობრიობის სინდისს არ შეუძლია დამშვიდდეს საბჭოთა მთავრობის ასეთი ლიტონი განცხადებითო. და ბოლოს სიტრინმა განაცხადა რომ მას საჭიროთ მიაჩნია აღნიშნოს ის ფაქტი, რომ რუსეთის კომუნისტური მთავრობა არაფრით უკეთესი არ არის გერმანიის ნაციონალ-სოციალისტების მთავრობაზე, რომ სტალინიც და ჰიტლერიც ორივე ერთნაირათ ინარჩუნებენ ძალაუფლებას საზიზღარი სისხლიანი ტერორით და რომ ორივე ერთნაირად უსირცხვილოთ სტყუიან ჭეშმარიტების დასამალავადო.

მაისკისთან საუბარმა, როგორც დეპუტაციის წევრები გადმოგვცემენ, მეტად მძიმე შთაბეჭდილება დასტოვა მათზე...

,,ბრძოლის ხმის'' ექსპედიციისაგან

ხელის მომწერთ ვთხოვთ მათზე დარჩენილი გასული წლის გაზეთის ფული გაასწორონ მოკლე დროში.

«ბრძოლის ხმის» გამოწერა შეიძლება ამხ. პ. სარჯველაძესთან შემდეგი მისამართით:

M-r P. Sardjveladze
9, rue Seguier 9. Paris (6)

ბიანკურში

გაზეთი «ბრძოლის ხმა» იყიდება
დ. ყორყოლიანთან
93, Av. Ed. Vaillant, 93.

Arpajon— Imprimerie de *La Gazettede Seine-et-Oise*.

Le Gérant : René Toussaint.